

Place and Heritage: The Contribution of Documentary Cinema in The Protection of Cultural Assets in Safranbolu

Yasemin NEMLIOĞLU KOCA¹ & Ayhan AKBULUT²

Keywords

Safranbolu, Cultural Asset, Natural and Human Heritage, Documentary Cinema, Place.

Abstract

Safranbolu in Karabük Province is the best examples of the old Turkish city by its natural and cultural texture. Because of the complete protection of the city's natural and cultural assets, it has been included in the World Cultural Heritage List by UNESCO and this sustainable protection has been registered. Safranbolu, which has managed to stand by resisting natural and environmental factors, attracts attention with its cultural assets, especially traditional Turkish Houses, with their features suitable for documentary cinema. Suha Arın, an important name in Turkish documentary history, created great awareness by producing the film "Safranbolu'da Zaman/Time in Safranbolu". The film is a major factor in creating national and international public opinion that helps to protect history. This effect created by the film demonstrates the power of documentary cinema in the protection of natural and human heritage. The main starting point of this study is that Arın protects the Anatolian culture and people through his documentaries and contributes to the formation of cultural memory through the Safranbolu example. In this study, it is aimed to determine the contribution and effects of the film "Safranbolu'da Zaman" to the conservation/maintenance of the cultural assets of the region and the perception of the people on this issue. For this purpose, survey and in-depth interview methods were used. Frequency, Variance (Anova), T-Test Analyses were applied. According to the findings, meaningful results have been reached regarding the contribution of Suha Arın documentary to the protection of natural and human heritage in Safranbolu. In-depth interviews were evaluated by Discourse Analysis and main themes were removed. As a result, Suha Arın's film has increased sensitivity and awareness towards the protection/preservation of cultural heritage in Safranbolu. This documentary film influenced all over Turkey and even the world and people have begun to show sensitivity towards protection. Safranbolu has introduced himself to Turkey and the world by Suha Arın's film. The scientific opinion that "the historical environment in which people live should be protected together with people" has found an application area for the first time in Safranbolu. This film has contributed greatly to the formation of cultural memory in Safranbolu and to making Safranbolu a brand, the city has been marked as an authentic value.

Article History

Received
23 Nov, 2020
Accepted
28 Feb, 2021

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0003-2533-8078. Doç.Dr., Kocaeli Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, y.nemlioglukoca@kocaeli.edu.tr

² ORCID: 0000-0003-3652-6664. Yüksek Lisans Öğrencisi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, aybulut@msn.com

Mekân ve Miras: Safranbolu’da Kültürel Varlıkların Korunmasında Belgesel Sinemanın Katkısı

Anahtar Kelimeler

Safranbolu, Kültürel Varlık, Doğal ve Beşeri Miras, Belgesel Sinema, Mekan.

Özet

Karabük ilinde yer alan Safranbolu ilçesi doğal/beşeri yapısı ve dokusuyla eski Türk şehrinin günümüze ulaşan en iyi örneklerindedir. Şehir, doğal ve kültürel varlıklarının bütünüyle korunması sonucunda, UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası Listesi’ne alınmış ve bu sürdürülebilir koruma tescil edilmiştir. Doğal ve çevresel etkenlere karşı koyarak ayakta durmayı başaran Safranbolu’nun, başta geleneksel Türk Evleri olmak üzere kültürel varlıkları belgesel sinemaya uygun özellikleriyle dikkat çekmektedir. Türk belgesel tarihinde önemli bir isim olan Suha Arın, “Safranbolu’da Zaman” Filmiyle büyük farkındalık yaratmıştır. Film, yurtiçi ve yurtdışında tarihe sahip çıkılmasını sağlayan kamuoyunun oluşmasında büyük bir etkidir. Filmin yarattığı etki, doğal ve beşeri mirasın korunmasında belgesel sinemanın gücünü göstermektedir. Arın’ın Safranbolu örneği üzerinden belgeselleriyle Anadolu kültürüne ve insanına sahip çıkması, kültürel bellek oluşumuna katkıda bulunması, bu çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Çalışmada; “Safranbolu’da Zaman” Filminin bölgenin kültürel varlıklarının korunmasına/yaşatılmasına etkileri ve katkısıyla, halkın bu konudaki algısının belirlenmesi amaçlanmıştır. Anket ve derinlemesine görüşme yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen verilere Frekans, Varyans(Anova), T-Testi Analizleri yapılmıştır. Bulgulardan belgeselin Safranbolu’da doğal ve beşeri mirasın korunmasına katkısına dair anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Derinlemesine görüşmeler ise Söylem Analiziyle değerlendirilmiş ve ana temalar çıkarılmıştır. Sonuç olarak, Suha Arın’ın filmi Safranbolu’da kültürel mirasın korunmasına yönelik duyarlılığı ve farkındalığı arttırmıştır. Bu belgesel film tüm Türkiye’yi, hatta Dünya’yı etkilemiş ve insanlar korumaya yönelik duyarlılık göstermeye başlamıştır. Suha Arın belgeselinde Safranbolu, kendini Türkiye’ye ve Dünya’ya tanıtmıştır. “İnsanların yaşadığı tarihsel çevre, insanlarla beraber korunmalıdır” şeklindeki bilimsel görüş ilk kez Safranbolu’da uygulama alanı bulmuştur. Bu film, Safranbolu’da kültürel bellek oluşumuna ve Safranbolu’nun bir marka haline gelmesine büyük katkı sağlamış, şehir otantik bir değer olarak işaretlenmiştir.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
23 Kasım 2020
Kabul Tarihi
28 Şubat 2021

1. Giriş

Sinema belgesel filmle başlar. 1920’li yıllardan itibaren gelişim gösteren belgesel, diğer sinema eserlerinden farklı özelliklere sahiptir. Belgesel, gerçeği ya da gerçekle benzerliği bulunanı yansıtan ve onu yaratıcılıkla işleyen bir türdür; toplumsal belleğin oluşumunda ve canlı tutulmasında büyük role sahiptir. Dünya sinema tarihinde Lumière, Flaherty, Grierson, Vertov, Rouch gibi yaratıcı yönetmenler yeni tarzlar geliştirirken, Türkiye’de ilk Türk belgeselci olarak kabul edilen Fuat Uzkınay’ın ardından Nazım Hikmet, Hazım Körmükçü, Seyfi Havaeri, İlhan Arakon, Sabahattin Eyüboğlu, Suha Arın belgesel tarihinde önemli isimler olarak yer almaktadır.

Geçmiş Paleolitik Çağ’a dek ulaşan Safranbolu, bir Osmanlı şehri olarak Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-UNESCO) tarafından 1994 yılında Dünya Mirası olarak tanınmıştır. Doğal ve çevresel etkenlere karşı koyarak yüzyıllardır ayakta durmayı başaran şehrin, başta geleneksel Türk Evleri olmak üzere kültürel varlıkları belgesel sinemaya uygun özellikleriyle dikkat çekmektedir. Safranbolu’da 1970’li yıllarda başlayan tarihi korumaya yönelik yerel faaliyetler, 1975 Avrupa Mimari Miras Yılı faaliyetlerinin Safranbolu’da yapılmasının ardından, 1976 yılında Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından şehrin korunması kararıyla sonuçlanmış ve 1985 yılında Çarşı ve Bağlar semtleri sit alanı olarak ilan edilmiştir. Yine 1976 yılında Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu (TTOK)

Asmazlar Konağı'nı satın almış ve Suha Arın'a "Safranbolu'da Zaman" adlı belgesel filmini çekirmiştir. 1978 ve 1979 yıllarında Kültür Bakanlığı, Kaymakamlar Evi ve Arasta Çarşısı'nı kamulaştırarak restore ettirmiştir. 1981 yılında Reha Günay tarafından hazırlanan "Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu" adlı eser Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır. Tüm bu gelişmeler sonucunda Safranbolu, 1994 yılında UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası listesine alınmış ve Dünya Miras Şehirleri Örgütü (Organization of World Heritage Cities-OWHC) toplantısında dünyanın en iyi korunan 20 şehriden biri olarak seçilmiştir.

Suha Arın tarafından çekilen "Safranbolu'da Zaman" filmi (Arın,1976), kültürel varlıkların belirlenmesi, toplumda bu varlıkların hakkında farkındalık yaratılması, sonrasında koruma altına alınması ve yaşatılmasında etkili olmuştur. Suha Arın, belgesellerinde insanı ve zamanı mekan üzerinden analiz eder, değerlendirir ve izleyiciyle paylaşır. Belgeselleri, insanın zaman ve mekanla olan sorunlarına değinen, değişimin etkisini belirleyen ve yansıtan, insan-zaman-mekan ilişkileri üzerinden kültürel bellek oluşumuna katkı sağlayan bir yapıdadır. Yönetmen "Safranbolu'da Zaman" filmiyle zaman-mekan ilişkisine ve insanın bu kavramların değişimiyle ilgili sorunlarına değinmiştir. Arın'ın belgeselleri aracılığıyla Anadolu kültürüne ve insanına sahip çıkması, kültürel bellek oluşumuna katkıda bulunması, Safranbolu örneği üzerinden bu çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Çalışmada, belgesel sinemanın sosyo-kültürel etkilerini belirlemek ve "Safranbolu'da Zaman" Filminin bölgenin doğal ve beşeri varlıklarının korunması ve yaşatılmasına katkılarıyla Safranbolu'da kültürel varlıkların korunmasında bu belgeselin etkisi ve yöre halkının bu konudaki algısının belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. Belgesel Sinema: Tanımlar ve Gelişimi

Belgesel Sinema; olgusal çekimle ya da orijinaline sadık kalarak yeniden kurgulamak yoluyla yorumlanan gerçekliğin herhangi bir yönünü, bilince ya da duygulara hitap edecek şekilde film üstüne kaydetme yöntemlerinin tümüdür. Belgesel sözcüğü ilk olarak John Grierson tarafından "Creative treatment of actuality" tanımı ile gerçeğin (actuality) yaratıcı bir biçimde (creative) elden geçirilmesi, işlenmesi (treatment) olarak kullanılmıştır (Grierson, 1968: 344). John Grierson'a göre belgesel, her şeyden önce bir iletişim türüdür. Aynı zamanda sosyolojik olarak içinde bulunduğumuz yüzyılın karanlık noktalarına ışık tutmaktadır ve bu açıdan incelendiğinde insanlara yol gösterici olmaktadır (Ayça, 1997: 20). Gerçeklik kavramı belgesel sinemacılığa, zamanla toplumsal bellek boşluklarının doldurulması, kültürel sürekliliğin sağlanması ve doğaya sahip çıkılması gibi alanlarda anlam kazandırmıştır.

Suha Arın'ın deyişiyle ise belgesel, sanat ve bilimin karşılaştığı yerde beliren ve bilimsel yönü ile doğruyu, sanatsal yönü ile de estetiği yansıtan bir eylemdir. Bu eylemle ortaya çıkan yapıt, duygulara seslenip insani bir duyarlılık oluşturabilmeli ve akla seslenip insanları eyleme yöneltmelidir. Bilimsel araştırmalardaki gibi belgesel çalışmalarında da gerçeklik en önemli öğedir; bu nedenle belgesel yapımcısı ve yönetmeninin gerek bilim adamı gerekse sanatçı yönü ile gerçeği ve güzel olanı araması gerekir. Belgesel film söz konusu olduğunda Suha Arın da "Belgeselci bir yanıyla bilim adamıdır, bir yanıyla sanatçıdır (Arın, 2001)." diyerek bu konuyu önemsedğini belirtir. Michael Renov da belgeselin tarihi gerçekliği

kopyalayıp istenen biçimde yeni bir eserin oluşumuna olanak tanınması özelliğini vurgulayarak, belgesel sayesinde zamanın durduğunu ve kaybolan şeylerin yerine konabildiğini belirtmektedir (Renov, 1993: 25).

Bill Nichols ise belgeselin kapsayıcı bir tanımını yapmanın mümkün olduğunu belirtirken, belgesel filmin gerçek kişilerin (toplumsal oyuncuların) içinde yer aldığı durum ve olaylardan bahsettiğini açıklar. Belgeseller; Gerçeklik, gerçek insanlar ve olaylar hakkındadır. Yönetmenin özgün bakış açısı, bu öyküyü kurgusal bir alegori yerine tarihsel dünyayı doğrudan görmemizi sağlayan bir araç haline getirir. İzleyiciler bunları daima ortak bir başlangıç noktası olarak görür. Bu varsayım ve beklentiler sıklıkla, fotoğraf ve ses kaydının ayırt edici görsel ve işitsel nitelikleri olarak kabul edilen şeylerin bir kopyasını yaratmasına olanak veren betimsel kapasitelerine dayandırılır (Nichols, 2017: 26-35).

Paul Rotha, belgesel yapımcısının yapıtı aracılığıyla halkı ve sorunlarını sergilemek, belli bir toplum kesimini başka bir toplum kesimine tanıtmak, modern toplumun tüm karşıtlıklarını içeren derin ve anlaşılabilir tahliller yapmak, güçsüzlükleri ortaya çıkarmak, olayların gerçek anlamını fark ettirmek, deneyimleri dramatize etmek, toplumun egemen kesimleri arasında daha kapsamlı ve içten bir bakış açısı geliştirmek gibi işlevleri üstlendiğini; bununla birlikte belgesel yapımcısının asıl amacının sonuca varmak değil, sonuç çıkarılmasına yardımcı olmak olduğunu vurgular (Rotha, 1968: 341-343). Belgesel sinema, aynı zamanda insanların birbirleri ve çevreleri ile ilişkilerinden doğan günlük yaşam içerisindeki değişik sosyal problemler, olaylar ve olguları, kaydeden, araştıran ve çözümleyen, çalışma sahası yaşamın kendisi ve gerçekleri olan filmidir (Benli, 2017: 119). Diğer sinema türlerinden insanla ilgili bir mesaj verme sorumluluğuyla farklılaşan belgesel sinemanın, kişisel belleği devam ettirmek, sosyal bilinç, algılama ve bellek oluşumunun önünü açmak, bilim dallarıyla doğrudan ilişkiler kurmak, belgelerden, bilgilerden ve bilimsel araştırmalardan yararlanarak tüm verilere eşit uzaklıkta bulunmak, ahlaki değerleri kavramak, yaşamı önyargı olmaksızın yorumlamak, toplumun kendisiyle hesaplaşmasını sağlamak, kültürel devamlılığı gerçekleştirmek gibi işlevleri vardır. Belgesel sinemacı, tüm bunları gerçekleştirirken topluma yönelik bir tarihsel sorumluluk içerisinde; yalnızca gerçeği yorumlamakla kalmaz, aynı zamanda bu gerçeklikleri kayıt altına alarak toplumsal bir bellek oluşturur. Bütün yaşanmışlıkların, deney ve bilgi olarak toplumsal bellek tarafından taşındığı ve yaşamın içine yerleştirildiği ve yine yaşamla beslenen bir süreklilik hali oluşturduğu gerçeği, bunun gerçekleştiği mekan ile yakından ilgilidir. Mekanın taşıdığı izler, sunduğu gerçeklikle ortadadır ve insan tarafından keşfedilmeyi bekler.

Sosyal bilimciler için mekana ve topluma ait, süreci ve zamanı aktaran sözel ve görsel malzemeler çok zengin kültürel kaynaklardır. Belgesel sinemada insan ve mekan kendi doğası içinde kültürel bağlam içinde gözlemlenir ve bu gözlem film diliyle aktarılır. Belgesel film insana ait her tür unsuru, bir kültüre/toplumsal yapıya ve bulunduğu coğrafyaya ait olma özelliği içinde işleyerek belgelendirir. Bu belgelendirme, gerçeği tespit etme amacını taşır ve gerçeği insan, mekan ve zaman bağlamında olabildiğince kendi doğallığı içinde en iyi şekilde yansıtır. Söz konusu insana, topluma ve mekana ait doğal ve kültürel imajlar, filmde sözel ve görsel malzemeler olarak kaydedilir. Filmde kaydedilen olaylar, durumlar, kişiler,

mekanlar; belgesele konu olan toplumun tüm yaşam alanı ve unsurları; alışkanlıklar, davranışlar, gelenek ve görenekler, dinsel öğeler, giyim-kuşam, yeme-içme, evlenme, aile, ölüm-doğum, dil, sanat, ekonomik ve günlük yaşam, kurumlar, örgütlenmeler, halk oyunları, atasözleri, özdeyişler, şarkılar, öyküler, efsaneler, tören ve seremoniler vb. tüm bu sözel ve görsel malzemeleri oluşturur. Bu öğeler kimlik ve yaşam biçimleriyle yani kültür ve toplumsal yapıyla ayrılmaz bir şekilde iç içe geçmiştir. Dolayısıyla belgesel sinema bu öğeleri kayıt altına almasıyla sosyal bilimlere kaynaklık eder.

Belgeselciliğin kaynaklarına bakıldığında, gazeteler için hazırlanmış tefrikalar ve belli bir konuyla ilgili uzman görüşleri gelmektedir. İlk belgesel niteliği taşıyan eser, Henry Mayhew'un 1851-1862 yılları arasında yayınlanan Londralı yoksullarla görüşmeler yaptığı "London Labour" ve "London Poor" yazıları olarak belirtilebilir. Belgesele köken olabilecek bir diğer tür de resim ya da karikatür çalışmaları olarak belirtilebilir. Brugel, Hogarth, Goya, Daumier ve Toulouse-Lautrec'in yaptıkları çalışmalar bunlara örnek verilebilir (Rabiger, 1998: 15). Sinemanın özgün dili aranırken yapılmış çalışmalar, belgeselciliğin ilk örnekleri arasındadır. Bunların başında ise Auguste Marie Louis Nicolas ve Louis Jean Lumière Kardeşler'in, belgeselciliğin ilk örneğini verdikleri, gündelik yaşamın içine ilk objektifi koydukları çalışmaları gelmektedir (Rotha, 2000: 49). Daha sonra ise önemli bir belgesel kuramcısı olan John Grierson, İngiliz Belgesel Hareketi'nin başlatmıştır. Grierson, belgeselin estetikten daha çok, toplumsal ve eğitici bir yönü bulunduğunu vurgulamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra belgesel türü, televizyonun da yaygınlaşmasıyla geniş bir etkinlik kazanmıştır. Modernizmle aynı dönemde gerçekliği, şiirsel biçimle birlikte birbirinden bağımsız parçalar, öznel izlenimler, tutarsız eylemler ve uzak çağrışımlar kullanarak temsil etmenin bir yolu ortaya çıkmış ve o dönemde yaygın bir kullanım alanı bulmuştur (Nichols, 2017: 32). Nitekim Dünya Belgesel Birliği 1948 yılında Çekoslovakya'da gerçekleştirdiği ilk toplantıda belgesel filmi, gerçekliğin herhangi bir görünümünün yorumlanması olarak tanımlamıştır (Rotha, 2000: 22).

Türkiye'de belgesel sinemanın başlangıcı olarak kesin bir tarih verilememektedir. Hakan AYTEKİN tarafından Türk belgesel sineması 3 döneme ayrılmış ve değerlendirilmiştir. "Başlangıcından 1956'ya Kadar: Propaganda Dönemi", "1956-1990 arası: Kültürel Hümanizma Dönemi" ve "1990 Sonrası: Çokkültürlülük Dönemi". Bu sınıflandırmaya göre; birinci dönemde devlet ya da ulus; ikinci dönemde tarihsel süreklilik içinde devletin coğrafyası; üçüncü dönemde ise bu coğrafyanın bireyleri ya da kimlikleri belgesellerin ana teması olarak öne çıkmaktadır (Aytekin, 2017:15-21; Aytekin, 2018:56).

1956 yılına kadar süren Propaganda Dönemi'nden çok az sayıda belgesel film günümüze ulaşabilmiştir. Bu dönemde sinema, Merkez Ordu Sinema Dairesi eliyle devlet tekelinde başlamış, filmlerin çoğu resmi kurumlar tarafından üretilmiş ya da ürettirilmiştir. Bu filmlerde resmi törenler, devletin üst kademesinde gerçekleşen toplantılar, hükümet temsilcilerinin gezileri, yabancı devlet temsilcilerinin Türkiye gezileri, Türk Dil Kurultayı, Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümü ve 1939 Erzincan Depremi gibi tarihin önemli olayları öne çıkmaktadır. Bu dönemde çekilen belgesellerin odak noktası savaş ve propagandadır (Aytekin, 2018: 56). Çeliktemel-Thomen'na göre, Türkiye'de ilk yerli belgesel filmi Makedon asıllı Janaki ve Milton

Manaki'nin 1908 yılında çektiği, iki dakika uzunluğundaki "Türkler'in Hürriyet Üzerine Konuşmaları" adlı filmidir (Çeliktemel-Thomen, 2010: 5). "Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Hedmi (Yeşilköy'deki Rus Anıtının Yıkılışı-1914)" ya da Manaki Kardeşler'in "Sultan V. Mehmet'in Manastır ve Selanik'i Ziyareti (1911)" filmleri de ilk örnekler olarak literatürde yer almaktadır. Merkez Ordu Sinema Dairesi'nin belgesel tarihine geçecek çok önemli belgeselleri de bulunmaktadır. Bunların başında "Anafartalar Muharebesinde İtilaf Ordularının Püskürtülmesi", "Galiçya Harekatı", "Galiçya'da On Dokuzuncu Süvari Müfrezesi", "Sultan Reşat'ın Cenaze Merasimi", "Vahdettin'in Culus Alayı" ve "Vahdettin'in Kılıç Alayı" belgeselleri gelmektedir. Ancak bu belgeseller daha çok haber niteliğindedir. TBMM tarafından kurulan Ordu Film Alma Dairesi ise, özellikle işgal kuvvetlerinin yaptıklarını, Kurtuluş Savaşı'nı ve zaferleri kayıt altına almak ve arşivlemek amacıyla çekimler yapmıştır. Sonrasında ise "İstiklal-İzmir Zaferi (Ordu Film Alma Merkezi-1922)", "Ordunun İstanbul'a Girişi (Fuat Uzkınay-1923)", "Ankara Postası (İpek Film-1928)", "Düğün Gecesi (Nazım Hikmet-1933)", "Türkiye'nin Kalbi Ankara (Yutkevich-Oscarovich, 1933-34)", "Türk İnkılabında Terakki Hamleleri (Shub-1934)", "Yeni Karagöz (Hazım Körmükçü-1934)", "Bursa Senfonisi-İstanbul Senfonisi (Nazım Hikmet-1934)", "Kore Gazileri (Seyfi Havaeri-1951)", "İstanbul'un Fethinin 500. Yılı Töreni (Atlas Film-1951)", "Bir Şehrin Hikayesi (İlhan Arakon-1954)" bu dönemde film boyutuna erişen ve kayda geçen belgesel filmlerdir (Aytekin, 2017: 90; Aytekin, 2018: 57).

İstanbul Üniversitesi bünyesinde Film Merkezinin (İÜFM) faaliyete geçmesiyle başlayan Kültürel Hümanizma Dönemi, yaşanan coğrafya olarak Anadolu'da tarihsel derinlik içinde, bütün kültürlerle sahip çıkan ve kültürel sürekliliği temel alan filmleri içermektedir. Bu belgesellerde Anadolu'nun ilk çağlardan günümüze kadarki tarihini içerecek şekilde üzerinde kurulan uygarlıkları, eski halkları, gelenek ve görenekleri, kültürel birikiminin tarihsel bağları gibi hümanist öğeler içeren konular işlenmiştir. Belgesellerde kültür, yaşayan bir süreklilik olarak ele alınmıştır. Ancak İÜFM, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu-TRT, Kültür Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı gibi resmi kurumların öncülüğünde gerçekleştirilen bu filmler kurumların niteliği, yoğun iç denetim mekanizması, yapım ve yayınların hükümetlerin kontrolünde olması nedeniyle sınırlı bir özgürlük alanı yaratmıştır. Kültürel hümanizmanın ilk örneği olan İÜFM tarafından çekilen "Hitit Güneşi" (Eyüboğlu-İpşiroğlu-1956) filmi 1956 Uluslararası Berlin Film Festivali'nde Gümüş Ayı ödülünü kazanmıştır ki, Türkiye'de yalnızca belgesel tarihinin değil bütünüyle sinema tarihinin de ilk uluslararası ödülünün sahibi olmuştur (Aytekin, 2017: 127). Eyüboğlu ve arkadaşlarının ürettiklerine benzer bir bakışla Suha Arın TRT adına belgeseller çekmiştir. Arın, "Anadolu Uygarlıklarından İzler" başlığı altında yaptığı belgesel filmlerde Frigya, Likya, Urartu, Bizans, Osmanlı uygarlıklarını kültürel sürekliliğin birer halkası olarak ele almaktadır. Bu dönem yönetmenler içinde Lütfi Ömer Akad, Güner Sarioğlu, Sezer Tansuğ, Artun Yeres, Ali Habip Özgentürk, Behlül Dal, Nesli Çölgeçen önde gelmektedir (Aytekin, 2018: 58).

Türkiye'de belgesel sinemanın son dönemi 1990'lı yıllar sonrasında Çokkültürlülük Dönemi olarak tanımlanırken, bu dönemde belgeseller resmi tarihten sivil tarihe, mekan öykülerinden insan öykülerine kaymış; çevre, toplumsal sınıf, cinsiyet, din, etnisite, kimlik, insan hakları gibi eleştirel bakış açısı

içeren temalar öne çıkmıştır. Yine bu dönemde teknolojinin gelişmesi ve ucuzlaması, film malzemelerine kolay erişim gibi nedenlerle çekimler artmış, özel televizyon kanallarının açılmasıyla belgesel sinemaya yönelik ilgi ve destek de yoğunlaşmıştır. Mihriban Tanık, Semra Sander, Taha Feyizli, Hale Sözmen, Ersan Ocak, Berrin Balay, Belmin Söylemez, Aykut Atasay, Ender Yeşildağ, Can Dünder, Derviş Zaim, Serdar Güven, Mehmet Ali Birand, Hakan Aytekin, Ethem Özgüven gibi yönetmenler çok sayıda belgesel üretmiştir.

3. Suha Arın Belgeselleri ve “Safranbolu’da Zaman” Filmi

Kültürel Hümanizma akımının belgesel sinemadaki uygulayıcılarının en önemlisi şüphesiz Suha Arın’dır. Türkiye’de belgesel sinemanın ilklerinde, toplumsa hayata yerleşmesi ve kitlelerle buluşturulmasına, üniversitelerdeki sinema eğitimine önemli katkı sağlayan Arın, belgesel alanında bir ekol olarak anılmaktadır. Suha Arın diğer kültürel hümanizmacılarda olduğu gibi Anadolu’nun kaynaklarını öne çıkartma mücadelesindedir. Filmlerinde gerek filmin adında, gerekse içerik ve sözlü anlatımda Türkiye kavramından daha çok Anadolu kavramına rastlanır (Aytekin, 2017: 138-154). Suha Arın’ın Türkiye’ye döndüğü yıllar Türkiye’de televizyonculuğun emekleme yıllarıdır. Arın, bu bağlamda belgesel filmlere önyayak olmaları isteğiyle kamu yararına hizmet veren sivil kurumlardan TTOK, Eczacıbaşı ve Yapı Kredi Bankası’ndan destek almıştır. Bu dönemde ürettiği Anadolu uygarlıklarına ait belgeselleri daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı-MEB, TRT ve Turizm Bakanlığı’nın eğitim programlarında gösterilmiştir ki, belgesellerin eğitim müfredatlarına girmesi bakımından da oldukça önemlidir.

Suha Arın 1964 ve 1986 yılları arasında 26 adet film üretmiştir ve sinema içinde başka bir türe geçmeden söz konusu faaliyetlerini belgesel alanında 32 yıl süre aralıksız sürdürmüştür. Adından 1974 yılında yaptığı “Hattiler’den Hititler’e” adlı belgesel ile söz ettiren ve yaptığı filmler ile yurt içinde ve dışında pek çok ödül kazanan Suha Arın’ın en bilinen belgeselleri şunlardır: “Midas’ın Dünyası-1975”, “Safranbolu’da Zaman-1976”, “Urartu’nun İki Mevsimi-1977”, “İstanbul’un Çağırdığı Su-1977”, “Likya’nın Sönmeyen Ateşi -1978”, “Yörük Elif-1979”, “Tahtacı Fatma-1979”, “40,000 Adım-1980”, “Kula’da Üç Gün-1983”, “Kariye-1984”, “Anadolu’da Konutun Öyküsü-1984. Arın’ın ürettiği “Sessiz Emekçiler-1974”, “Affın Ardından-1974”, “Kaygı Kuyuları-1975”, “Bir Yuva Dağılıyor-1975”, “Anadolu’nun Petrol Yolu-1982”, “Camın Teri-1985”, “Fırat Göl Olurken-1986” filmleri ise daha çok toplumu konu alan sosyo-kültürel eleştiri içeren filmlerdir.

Suha Arın, çağdaşlarında görülmeyen ve kendisini farklı kılan bir teknik kullanır. Belgesellerinde, arkada bilgilendirici ve her şeye hakim bir dış sesle, seyirciye incelediği şehrin tarihini, savaşlarını, eserlerini ayrıntılarıyla anlatır. Kamerayı, gerçekliği nesnel bir biçimde temsil etmesi için, gerçek insan öykülerinden hareket eden tasvirlerle ya da tarihi verilerle çekim yapılan yerlerde gezdirir. Bazen dış sesle, bazen de gittiği yönü çok iyi bilen kamerasıyla eşlik ederek seyirciye daima yol göstermekte, öğretici ve bilgi vermektedir. Yönetmen, insanlar ve mekanlar arasındaki güçlü bağı filminin iskeleti olarak kurmakta ve bundan güç alarak vermek istediği mesajı sunmaktadır. Filmlerinde, konu olarak öne çıkan ve bir harman halinde sunulan insan ve mekan öğeleri, birbirine sıkı sıkıya bağlıdır ve özel bir zaman duygusu içerisinde seyirciye sunulur (Bozar, 2018: 10).

TTOK 1976 yılında Safranbolu'da Asmazlar Konağı'nı satın alarak Suha Arın'a "Safranbolu'da Zaman" adlı belgesel filmini çekirmiştir. Bu filmde zaman unsuru temele oturtulmuş ve bir şehrin zaman içinde nasıl yalnızlaştığı, o şehre özgü değerlerin zamanla nasıl yok olmaya yüz tuttuğu üzerinde durulmuştur. Safranbolu şehrinin yalnızlaşmasının nedeni, Safranbolu'da yaşayan insanların diğer büyük şehirlere göç etmesi, çoğunlukla şehirde yaşlı insanların kalması ve onların da sonrasında öteki dünyaya göç etmesiyle, Safranbolu'ya özgü geleneksel sanatların -örneğin yemenicilik- yok olmaya yüz tutmuş olmasıdır. Arın, insanların çehreleri ve eskimiş evlerin dokusu arasında şehri baştan başa hayali bir atmosferde kurgulamıştır; objektifi, şehrin sokaklarında dolaşmakta, şehri içerisinde yaşayan insanlarla kişileştirmektedir. Ayrıca yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan geleneksel sanatları da vurgulamaktadır (Bozar, 2018: 12). Kısacası, bu belgeselde bir mekan, insanın zaman içerisindeki devinimi ve bu devinimin mekana yansımaları üzerinden ele alınmıştır. Bu bağlamda, bu belgeselin omurgası olan zaman, insan tarafından şekillendirilmiştir. Burada zaman yitirilmekte olan kültürel yapının metaforu işlevini üstlenmiştir (Çakıcı, 2007: 46).

Suha Arın'ın belgesellerinde mekanların, onları oluşturan coğrafi, kültürel ve toplumsal çevreyle ve en önemlisi o mekanda yaşayan, o mekanı yaşayan insanlarla ilişkilendirilerek izleyiciye sunulduğu görülür. Belgesellerinde şiirsel ve felsefi boyutu yakalayışında, mekanı insan unsuruyla paralel bir biçimde dile getirişi önemli bir etkidir; üslup olarak insanlar aracılığıyla mekanlara anlam yüklemektedir. Gerçekliğin mekanının ne olduğu sorusunun yanıtı, mekanın insan ile kurduğu ilişkide saklıdır. Saklananlar geçmiş deneyimler ve bilgilerdir ve yeniden meydana getirilebilmesi için anımsanması gerekir. Bunları anımsarken de insan öncelikli olarak mekana ihtiyaç duyar. Mekan başlı başına bir anımsama nesnesi olarak işlev görmektedir ve insana ilişkin bilgi verirken bu anımsama nesnesine ihtiyaç duyulmaktadır. Arın'ın bazı filmlerinde mekanı bir karakter gibi işlediği görülmektedir ki, buna verilebilecek en belirgin örnek de "Safranbolu'da Zaman" Filmidir (Çakıcı, 2007: 44-48). Film, belgesel sinema kavramı aracılığıyla değişim olgusunu merkeze alarak yeni bir insan-mekan ilişkisi yaratmaktadır. Bir başka deyişle Arın, insanın zaman-mekan ile kurduğu çok çeşitlilik ve çok biçimliliğe dayanan ilişkisinin, mekanın değişimine etkisinin belgesel sinemadaki yansımalarını ele almaktadır. İnsanların deneyimlerinin mekanları olan evleri, kültürel ve sosyal olgunun da mekanları olarak işlemekte, evler yani mekan üzerinden toplumu sosyal anlamda sorgulamaktadır. "Safranbolu'da Zaman" Filminde, Safranbolu mimarisi şiirsel bir üslupla işlenirken, dolaylı olarak da Safranbolu'nun zaman içerisinde insanlar tarafından terk edilip yalnızlaştırılması, modernleşmenin kültürel değerleri ortadan kaldırması yönünde insanların tutumu sorgulanır.

4. Safranbolu'nun Tarihçesi, Kültürel Varlıkları ve Korunmasında "Safranbolu'da Zaman" Filmi'nin Etkisi

UNESCO, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde kültürel mirası, "Toplulukların, grupların ve bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar" şeklinde tanımlamaktadır (UNESCO, 2003). UNESCO "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması

Sözleşmesi" Türkiye Cumhuriyeti tarafından 21 Ocak 2006 tarihinde 26056 Resmî Gazete kabul edilmiştir. Kültürel ve doğal mirasın korunması son yıllarda devletlerin ve toplumların en çok odaklandığı alanlardan biri olup, bu değerleri barındıran şehirlerin de mekansal olarak bütünüyle korunması öne çıkarılmaktadır.

Karadeniz'in batısında yer alan Safranbolu, Gümüşdere'nin oluşturduğu 70-80 m. derinliğe sahip olan kanyon tipi dar bir vadinin iki yanında bulunmaktadır. Yerleşim merkezi olarak tarihi Eskiçağ'a kadar uzanmakla birlikte, günümüzdeki görünümünü Osmanlı Dönemi'nde almıştır. Safranbolu'nun özellikle Osmanlı döneminde ekonomik açıdan bölge coğrafyasında özel bir yeri vardır. Şehir, farklı zamanlarda farklı isimler ile anılmıştır. Şehrin ismi konusunda 19. yy.'da yöre üzerinde inceleme yapan Ramsay, Paflagonya'daki "Hadrianopolis" in Safranbolu olabileceğini belirtmiş, ayrıca eski kaynaklardaki "Germia-Theodorias" ın da burası olma olasılığı üzerinde durmuştur. Buna ek olarak Ortaçağ kaynaklarında ismi geçen "Dadibra" adlı antik yerleşimin Safranbolu olduğu yolunda görüşler kabul edilmektedir (Emecen, 1996: 481). Bizans İmparatorluğu'nda "Dadibra" şeklinde adlandırılan Safranbolu'ya "Germina" ve "Theodorios" adları da verilmiştir. Ainsworth, Safranbolu'ya "Zafaranboli" ismini verirken, bu ismin "Safran Şehri" anlamına gelen "Flaviopolis"ten geldiğini belirtmiştir (Gür ve Soykan, 2013: 117). Türkler tarafından Safranbolu'ya "Zalifre" denmiş olması Dadibra/Zalifre benzeşmesinden dolayı şehrin adının "Dadibra" olduğu tezini güçlendirmektedir. Ancak bölgenin günümüzdeki ismi olan Zaferan/Safran'ın Zalifre'yle ilgisi bulunmamaktadır. Yazıcıoğlu Ali'nin "Selçukname" çevirisinde Zalifre/Zilifre'ye Burglu/Burgulu dendiği belirtilmiştir. 19.yy.'ın ikinci çeyreğinde İbn Batuta şehri "Borlu" adıyla anmıştır. Osmanlı Dönemi'nde de "Borlu" ya da "Taraklıborlu" şeklinde anılmıştır. Bölgenin bugünkü isminin dayandığı "Zaferanborlu" adı 16-17.yy.'da ortaya çıkmıştır. Bölgeye ismini veren zaferan/safran bitkisi de burada çok fazla miktarda yetişmektedir (Emecen, 1996: 481).

Safranbolu, üç bölge üstüne kurulmuştur. "Çarşı, Kıranköy ve Bağlar" olarak adlandırılan bölgeler zengin mimari unsurlarıyla öne çıkmaktadır. Şehirde bilinen ilk yerleşim yerinin Çarşı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölge tepelerle çevrili olduğundan rüzgarlara karşı korunaklıdır. Böylece kış aylarındaki soğuktan olumsuz etkilenmediği gibi yaz mevsiminde de sıcak olmaktadır. Bu nedenle 19. yy.'dan başlayarak yaz aylarında halk yakın yerlerdeki yazlık/bağlıklara gitmeye başlamıştır. Bağlar bölgesi daha yüksekte bulunan, güneye doğru eğimli yaylalar üzerindeki bir yazlıktır ve yaz mevsiminde Çarşı'ya göre daha serindir. 1923 yılına kadar Rumlar'la Müslümanlar'ın burada birlikte yaşadığı bilinmektedir. Kıranköy bölgesiyse tarihsel süreçte ağırlıklı olarak Rumlar'ın yaşamını sürdürdüğü, Müslüman olmayan kişilerin yaşadığı bir alandır (Yetiş vd., 2018: 2). Safranbolu, 1960'lı yıllara kadar konut-sokak-çarşı ilişkilerini korumasını bilmiştir. Yakındaki Karabük Demir-Çelik Fabrikası'nın ise ilk dönemlerde sınırlı bir etkisi olmuştur. Ancak sonraki dönemlerde Kıranköy, Çarşı ve Bağlar bölgeleri göçün sonucu olarak hızlı bir biçimde büyümüş ve değişmiştir. Günümüzde Safranbolu 3 ana bölgeden oluşmaktadır. Eski şehir merkezi olan Çarşı bölgesinde tarihsel yapılar ve el sanatları dükkanları bulunur. Çarşı müze olarak koruma altına alınmıştır. Resmî adı ile Misak-ı Milli, 1923 yılındaki büyük nüfus değişikliğine karşın,

Safranbolu'nun yerlilerince Kiranköy olarak adlandırılan ikinci yerleşim bölgesidir. Son bölgeyse Safranbolu'nun zengin ailelerinin yazlık şeklinde kullandığı bahçeli konaklardan oluşan "Bağlar" adıyla anılan bölgedir (Sağır ve Canayaz, 2017: 540).

Özellikle Osmanlı Dönemi'nde taşradaki küçük şehirlerin Anadolu ekonomisi üzerinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu yerleşimlerin çoğu, malların yükleme-boşaltma yapılması, soygun ve hırsızlığa karşı güvenliğin sağlanması, güç şartlarda gerçekleştirilen uzun ve yorucu yolculuklarda konaklama imkanı yaratması bakımından önemli ticari merkezleri birbirine bağlayan ticaret yolları üzerinde gelişen konaklardır. Ayrıca pek çok küçük şehir işlevsel bakımdan, ticaret merkezlerinin arasında ticaret yapan tüccarlara ipek dokumacılığı, tabaklama, bakır işçiliği, semercilik, yemenicilik gibi farklı lojistik hizmetleri verebilecek yapıda tasarlanmıştır. Küçük bir şehre özgü bu tür katma değerli işlemler, ekonomik yaşam bakımından özelleşmiş köylerden oluşan küçük alt bölgeleri de içermektedir. Safranbolu'nun hizmet bölgesini oluşturan ve doğal sınırlarla belirlenen alt bölgenin büyük kısmı doğal kaynaklar bakımından hayvancılığa elverişli meralarla, inşaat ve mobilyacılıkta kullanılmak üzere kerestelerin üretildiği elverişli ormanlarla kaplıdır. Buna alt bölgeyi sulayan Araç Nehri'nin her cins tahıl ve sebze ekimine, meyveciliğe imkan veren verimli ovası da eklendiğinde, Safranbolu'nun çok zengin bir tarım alanının toplayıcı merkezi olduğu görülmektedir (Aktüre ve Şenyayla, 1976: 63).

Tipik bir Osmanlı şehri olan Safranbolu, han, hamam, cami ve çarşının bir arada olduğu şehir merkezi çevresinde arazinin elverişliliği ölçüsünde dairesel şekilde yerleşim gösterir. Şehrin sokakları doğrusal şekilde çarşıya uzanır. Nitekim Safranbolu'da tüm cadde ve sokaklar, şehrin merkezi durumundaki Cinci Hanı, İzzetpaşa ve Köprülü Camileri, Yeni Hamam ve Kazdağlı Cami, Arasta dükkanları ile pazaryerinin olduğu bölgeye doğru açılırlar. Arazinin eğimi kullanılarak çarşı merkezde olmak üzere evler birbirinin manzarasını engellemeyecek şekilde yamaçlara yerleşmiştir. Şehirde birçok cami bulunmasına rağmen, en önemli camisi şehrin merkezinde yer almakta ve bu caminin çevresinde de dükkanlar bulunmaktadır. Çarşının merkezinde ise, kıymetli eşyanın, demir-bakır ürünlerinin satıldığı bedesten bulunur. Safranbolu çarşısı, Osmanlı ekonomik düzeninin ve Lonca denilen esnaf kuruluşlarının yönetimindeki ticaret biçimlerinin hüküm sürdüğü dönemlere ait somut örneklerle sahiptir: Köprülü Mehmet Paşa Camii avlusuna bitişik yemeniciler arastası bu konudaki en tipik örnektir (Özdemir, 2011: 135). Safranbolu evleri ise 18-19. yy. Türk toplumunun tarihini, kültürünü, ekonomisini, yaşam şeklini ve teknolojisini yansıtan en önemli örneklerdendir. Evler sokağın doğal çizgisini izleyen yüksek taş giriş katı üstüne kurulmuştur. İslami geleneklere göre ev yaşamının dışarıdan görülmemesi için, giriş katlarının taş duvarları penceresizdir. Üst kat ise ahşaptır; Türk mimari tipi çıkma ve çok sayıda pencere ile sokağa bakar. Eğimli arazide dar sokaklar ile birbirine yaklaşan ama biri diğerini gölgelemeyen ahşabın, taşın ve kerpicingin kullanıldığı iki ya da üç katlı, ataerkil aile düzenine uygun pek çok odası bulunan, çatısı meyilli ve oluklu kiremitlerle örtülü, büyük-konak görünümlü evler yapılmıştır (Özdemir, 2011: 135).

Safranbolu'nun miras niteliğindeki kültürel kaynaklarının zenginliği şehrin tarihsel geçmişiyle yakından ilgilidir. İpek Yolu'yla ve başka üretim-tüketim merkezleriyle

ve uzak çevresiyle ticaret ilişkileri bulunan Safranbolu'nun gittikçe daha fazla öneme sahip olduğu bilinmektedir. Şehir uzun bir süre yakın ve uzak çevresinin tabaklık, saraçlık, semercilik, koşumculuk, göncülük, dikicilik, sayacılık, yemenicilik gibi dericilik ile ilgili ve farklı ihtiyaçların karşılandığı bir pazarlama merkezi olmuştur Bu özellikleriyle Safranbolu, geleneksel Türk toplum yaşamının bütün niteliklerine sahip ve uzun tarihinin yarattığı kültürel mirası çevresel doku içinde koruyan özel bir yerleşim yeridir. Ülkemizde, hemen hemen 50.000 civarında korunması gereken kültürel ve doğal varlığın 1500 kadarı Safranbolu'da bulunmaktadır. Zengin kültürel mirasıyla ve bu mirası korumadaki başarısıyla Safranbolu "Dünya Şehri" olmuştur (Polat vd., 2013: 77).

Türk şehir tarihinin iyi korunan örneklerinden Safranbolu; ahşap, taş ve kerpiçe yapılan konak görünümüne sahip evleri, camileri, çeşmeleri, han ve hamamları, yemeniciler arastası ve geleneksel şehir dokusu ile tamamı sit alanı olan ender yerleşmelerdendir. Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından kentsel sit alanı olarak ilan edilen Safranbolu'da iki bine yakın geleneksel ev bulunmaktadır. Safranbolu ahşap Türk mimari eserlerinin yapıldıkları gibi görülebildiği, bu yapıların günümüzde de kullanıldığı ve şehrin bütünüyle korunduğu bir yerdir. Şehir halen tarihle bağıni koparmamış bir açık hava müzesi konumundadır ve bu nedenle şehre her yıl yurt içinden ve dışından çok sayıda turist gelmektedir.

Safranbolu'da kültür turizmini başlatan etken miras niteliğine sahip yapıtların çeşitli ve fazla olmasıdır. Yine bu yapıtların büyük oranda korunması, şehrin turistik olarak çekici olmasını sağlamaktadır. 1976 yılında TRT'de yayımlanan "Safranbolu'da Zaman" Filmi, tanıtım ve koruma bakımından etkili olmuştur ve bu belgeseli diğer belgeseller izlemiştir. (Özdemir, 2011: 132). Toplumsal gerçeklerin izleyicilere aktarılmasında ve kültürel bellek oluşumunda belgesel filmler önemli bir konuma sahiptir. Türkiye'de bu konunun gelişiminde Suha Arın'ın çok önemli bir yeri vardır. Bunun önemli nedenlerinden birisi Arın'ın belgesellerinin kültürel yapıyı korumaya ve gelecek kuşaklara aktarılmasına yönelik bir içeriğe sahip olmasıdır. Suha Arın belgesellerinde Anadolu kültürel yapısına ait mekanlar ön planda tutulur. Bu durum bir anlamda mekanlar üzerinden, tarihin hatırlanması ve tarihsel belleğin kurulmasına katkı sağlar. Anadolu'daki tarihi ve kültürel varlıkların korunması hakkında çalışmalar yürüten Arın, bu konuya kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarır. Suha Arın, Anadolu'daki saklı coğrafyaları ve kültürleri belgeselleri aracılığıyla gün ışığına çıkarmış, onların ulusal ve uluslararası platformda var olmalarını sağlamıştır. Arın'ın kültürel mirasın korunması konusunda politikalar geliştirilmesine verdiği hizmet, onun belgesel algısının bir sorunu çözebilme gayreti ile şekillendiğini gösterir (Avcı Çölgeçen, 2006: 242). Nitekim "Safranbolu'da Zaman" Filmi ile tarihi Safranbolu evlerinin sit alanı ilan edilmesini sağlamış, Safranbolu evlerini yıkılmaktan kurtarıp tarihin seyrini değiştirmiştir. "Safranbolu'da Zaman" Filmi yalnızca konusu, yaklaşımı, biçimi ve sinematografisiyle değil, peşine düştüğü kavramlarla da dikkat çekmektedir. Suha Arın o güne kadar, yurt içinde kamuoyunun pek farkında olmadığı iki kavramı filmine taşımıştır: kültür mirası ve çevre koruması. 1976 yılı gibi oldukça erken bir tarihte, bu iki kavramı kullanarak bir tartışma zemini yaratması nedeniyle bu film, öncü bir filmdir "Safranbolu'da Zaman" Filmi kültürel hümanizmanın insanlığın evrensel değerlerini tanıtma koruma ve geleceğe aktarma ilklerinin belgesel

sinemada işlendiği örnek bir filmidir. Bu belgesel ile belgesel sinemacılığının asıl amacı olan “aynı ülke içerisinde yaşayan toplulukların belleğinden evrensel bir toplumsal ve kültürel bellek oluşturabilmek” düşüncesinin sağlandığı söylenebilir. Suha Arın tarafından çekilen bu belgesel Safranbolu’da kültürel bellek oluşumuna ve Safranbolu’nun bir marka haline gelmesine büyük katkı sağlamış, şehir otantik bir değer olarak işaretlenmiştir (Aydoğan, 2018: 275).

Günümüzde mimari eserlerin teker teker korunması anlayışının yerine, tarihi yerleşimlerin ve mekanların tamamının korunması önemli hale gelmiştir. Yerleşim yerinin bütünüyle korunması konusunda en fazla üzerinde durulan ve üzerinde farklı araştırmalar yapılan yerlerden biri de Safranbolu’dur. Safranbolu’nun korunmasına yönelik faaliyetler 1975’li yıllara dek uzanmaktadır. İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Mimarlık Fakültesi ve Safranbolu Belediyesi’nin işbirliğiyle 1975 Avrupa Mimari Miras Yılı faaliyetleri, Safranbolu’da yapılmıştır. 1976 yılında Anıtlar Yüksek Kurulu, Safranbolu için kentsel sit kararı almıştır. Yine aynı yıl, TTKO Asmazlar Konağını satın almış ve Suha Arın’a “Safranbolu’da Zaman” Filmi adlı belgeseli çekirmiştir. 1978 ve 1979 yılında Kültür Bakanlığı Kaymakamlar Evi ve Arasta Çarşısı’nı kamulaştırarak restore ettirmiştir. 1981 yılında Reha Günay Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu adlı yapıtın ilk basımlarını hazırlamış ve bu yapıt, Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır. 1992 yılında Safranbolu Meslek Yüksekokulu’nda Restorasyon bölümü açılmıştır (Özdemir, 2011: 138). Suha Arın’ın yönetmeliğini yaptığı “Safranbolu’da Zaman” Filmi ile koruma ve turizm konusunda ilk adımlarını atan Safranbolu, 1994 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi’ne dahil edilmiştir. Yapıların turistlerin ziyaretine açılması bu biçimde başlamış, turizmle ilgilenen kişiler olmuş, Safranbolu’ya ulusal ve uluslararası alanda ilgi duyulmaya başlanmıştır.

Safranbolu’da 1975 yılında başlatılan koruma çalışmaları, şehri koruma kaygısıyla biçimlenen bir bayındırlık planının gerekli olduğu düşüncesini güçlendirmiştir. 1990 yılında uygulamaya konan imar planındaysa doğal, arkeolojik ve şehirselle sit sınırları harita üstünde kesinleştirilmiştir. Yeni yerleşimler planlanırken sit alanlarının dikkate alınması gerektiği düşüncesi geçerlilik kazanmıştır. 2010 tarihli İmar Planı’nda sit alanlarının çevresine Etkileme Geçiş Alanı tanımlanmıştır. 1990 ve 2010 tarihli planlarda, yeni yapı adalarıyla ilgili daha belirleyici kararlarının alındığı ve bu kararların meydana getirdiği çevre ele alındığında bu kez geleneksel yapıların benzeri binaların yapıldığı görülmüştür (Yetiş vd., 2018: 2). Ayrıca 1985 yılı sonrasında önemli sayıda restorasyon çalışması yapılmıştır. Özellikle 2013 ve 2015 yıllarında önemli derecede kültürel varlık restore edilmiştir. Tablo 1-2’de ise Safranbolu’ya ait Kültürel Varlıkların verileri görülmektedir.

Tablo 1: Safranbolu’da Restore Edilen Kültürel Varlık Sayıları (1985-2018)

Yıl	Adet
1985-2005	125
2006	22
2007	35
2008	36
2009	28
2010	27
2011	29
2012	17
2013	105
2014	42
2015	100
2016	46
2017	49
2018	51
Toplam	712

Tablo 2: Safranbolu’da Bulunan Tescilli Eser Sayısı ve Alanlar (Aralık 2019)

Alan	
Arkeolojik Sit Alanı	44
Kentsel Sit Alanı	5
Toplam	49
Taşınmaz Kültür Varlıkları	
Sivil Mimarlık Örneği	1452
Cami	45
Köprü	31
Çeşme	132
Diğer(Kalıntılar, mezar taşları vb.)	150
Toplam	1810
Genel Toplam	1859

Kaynak: Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu, Aralık 2019

Belli bir tanımı olmamakla birlikte film festivali için birbirinden farklı odak ve yönelimlere sahip, belli kurallar dahilindeki filmlerin, belirli mekanlarda sinema izleyicisine sunulması gibi genel bir tanım yapılabilir. Film festivalleri sinemanın kurumsal sanat dünyasının temelini oluşturmaktadır. Bu durum festivalleri, kültürlerin kurumsal olarak yayılmasını sağlayan etkinlikler olarak biçimlendirmektedir. Uluslararası alanda düzenlenen film festivalleri dünyanın farklı kültürlerine ait filmleri bir araya getirebilmekte ve popüler sinemaya karşı alternatif bir anlatım olanağı sunabilmektedir. Aynı zamanda film festivalleri gösterim olanağı bulamayan filmlerin yayınlanmasına olanak sağlamaktadır (Çakar Bikiç, 2018: 72). Safranbolu Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü’nden alınan bilgilere göre Altın Safran Belgesel Film Festivali, Dünya Miras Listesi’ndeki Safranbolu’yu, ulusal ve uluslararası planda tanıtmak için düzenlenmektedir. Safranbolu’nun tanınmasında ve korunmasında büyük katkıya sahip olan “Safranbolu’da Zaman” Filmi’nin yönetmeni Suha Arın tarafından Türkiye’nin ilk belgesel film festivali şeklinde başlatılan festival, uluslararası bir etkinliktir. Etkinliği hedefi; Safranbolu’yu uluslararası alanda tanıtmak, Safranbolu’da koruma kültürünü güçlendirmek, kültür turizmine ve yöre ekonomisine katkı sağlamak ve belgesel filmin, sosyal bellekte bulunan gücünü ortaya koymaktır. Her yıl kesintisiz olarak devam ettirilen festivalin konusu “Kültürel Miras”tır. Uluslararası belgesel film ve fotoğraf yarışmaları, festivalin içeriği çerçevesinde her yıl belirlenen ana

fikir doğrultusunda yapılan konferans, panel, sergiler; her yıl en iyi korunan ev ya da en iyi restore edilen yapılara verilen plaketler, geziler, konserler, gösterimler festival kapsamındaki etkinliklerdendir. Festival içinde gerçekleştirilen film yarışması, Profesyonel ve Desteklenmesi Gereken Belgesel Film olarak 2 kategoride düzenlenmektedir. Yarışmada, Profesyonel ve Desteklenmesi Gereken Belgesel Film kategorilerinde toplam 7 ödül verilmektedir. Kültürel Miras ve Korumacılık ana fikri altında yapılan festivalin yan konuları da bulunmaktadır. Safranbolu Belediyesi'nce 2000 yılından bu yana uluslararası olarak düzenlenen Altın Safran Belgesel Film Festivali, şehre kimlik kazandıran öğelerden biridir (Polat vd., 2013: 70-79).

5. Safranbolu'nun Kültürel Varlıkları ve Korunmasında Belgesellerin Etkisine Dair Araştırma

5.1. Araştırmanın Yöntemi ve Modeli

Nitel araştırma "gözlem, görüşme ve belge analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, Şimşek, 2013: 39). Nitel araştırma, insanların kendilerini ve ortamlarını nasıl düzenlediğiyle ve bu ortamlarda yaşayanların çevrelerini, semboller, ritüeller, sosyal yapılar, sosyal roller ve benzerleriyle nasıl anlamlandırdığıyla ilgilenmektedir (Berg ve Lune, 2015: 25). Bu araştırmada konu ile ilgili her türlü tez, makale, kitap, film, görsel belgeler vb. materyaller taranarak elde edilen verilerle araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Araştırmada anket tekniğine dayalı nicel analiz ve nitel araştırma yöntemlerinden Söylem Analizi kullanılmıştır. Söylem analizi, metin ya da konuşma biçiminde kullanılan dilin ayrıntılı olarak analiz edilmesidir (Baş ve Akturan, 2017: 27). Çalışmada Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filmi çerçevesinde belgesel sinemanın kültürel belleğe katkıları analiz edilmiştir; araştırmanın modelinde yer alan hipotezler test edilerek çıkan sonuçlar yorumlanmıştır.

5.2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri ve test edilmeden önceki araştırma modeli aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

H1: Belgeseller ve festivaller Safranbolu'nun sosyal yapısına olumlu katkı sağlamıştır.

H2: Belgeseller ve festivaller Safranbolu'nun ekonomik yapısına olumlu katkı sağlamıştır.

H3: Belgeseller ve festivaller Safranbolu'nun kültürel yapısına olumlu katkı sağlamıştır.

H4: Belgeseller ve festivaller Safranbolu'nun kültürel varlıkların korunmasına olumlu katkı sağlamıştır.

5.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni Safranbolu hakkında yapılan belgeseller olarak belirlenmiştir. Bu evren içerisinde seçilen örneklem ise, "Safranbolu'da Zaman"

Filmi ve bu filmin Safranbolu kültürel varlıklarının korunmasına katkısıdır. Bu bağlamda örneklem, Safranbolu’da yaşayan ve “Safranbolu’da Zaman” Filmi üzerinde algıları ölçülecek olan anketin uygulandığı 64 kişiden oluşmaktadır.

5.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Kuramsal çerçeveyi kapsayan ilgili tez, makale, kitap, eleştiri, röportaj gibi tüm veriler toplanarak “Safranbolu’da Zaman” Filminin bölgeye yaptığı sosyo-ekonomik ve kültürel etkiler irdelenmeye çalışılmıştır. Veriler hazırlanan anket aracılığı ile Safranbolu’da ikamet eden kişiler üzerinden toplanmıştır. Anket hazırlanırken literatürdeki kaynaklardan etkin bir şekilde yararlanılmış, soruların araştırmanın amacına hizmet edip etmediği test edilmiştir. Bu anlamda anket yöntemiyle elde edilen verilerle literatürde toplanan verilerin birbiriyle uyumluluğuna dikkat edilmiştir. Öncelikle pilot çalışmayla anket sorularının katılımcılar tarafından doğru anlaşılıp ve anlaşılmadığı test edilmiştir, güvenilirlik değerleri hesaplanmıştır. Geri dönüş açısından daha iyi sonuç alabilmek için anket online olarak uygulanmıştır. Veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) sürüm 22 paket program ile analiz edilmiştir. Anket toplandıktan sonra elde edilen verilerle yapılan şu analizler uygulanmıştır; Frekans Analizi (Descriptive Statistics), Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizi, Varyans Analizi (ANOVA), T-testi Analizi. Ayrıca Safranbolu’da kültürel varlıkların korunmasına yönelik sürecin içinde yer alan, etki ve yetki sahibi olan kaymakam, belediye başkanı ve medya üyeleriyle derinlemesine görüşme yapılarak ilk kaynaktan ilgili bilgiler elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen video ses kayıtları, dokümana geçirilmesi gerçekleştirilmiştir. Söylemlerden ana temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Temaları sınıflandırmak ve analiz etmek amacıyla Nvivo 12 Plus programı kullanılmıştır.

5.5. Bulgular ve Yorumlar

Araştırma Karabük İli Safranbolu İlçesi genelinde faaliyet gösteren çeşitli kurum, kuruluş ve şirketlerde konu ile ilgili olarak çalışan ya da ilçede yaşayan kişiler üzerinde 2019 yılı içinde gerçekleştirilmiş ve veri toplama yöntemi olarak anket tekniği kullanılmıştır. Araştırma örnekleminin oluşturulmasında tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemin ana kütleyi iyi temsil etmesi için mümkün olduğunca ilçede kültür ve turizm alanlarında hizmet veren işletme/kurumlarda (Kamu kurumu, üniversite, medya, otel, motel, yiyecek-içecek, perakende, ulaştırma işletmeleri vs.) konuyla ilgili olan kişilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcılara e-posta yoluyla online hazırlanan anket ile ulaşılmıştır. Anket formu araştırmanın örneklemini oluşturan gönüllü katılımcılar tarafından 64 adet olarak doldurulmuştur. 1 adet anket geçersiz sayılarak toplam 63 katılımcının yanıtları değerlendirilmiştir. Katılımcıların belgesellerin ve Suha Arın’ın “Safranbolu’da Zaman” Filminin bölgenin sosyal ve ekonomik yapısına, kültür varlıklarının korunmasına katkısına, toplumsal ve kurumsal yararlarına yönelik algılarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu alanı içeren 20 (yirmi) sorudan oluşan anket hazırlanmıştır. Anket sorularının belirlenmesinde daha önce alanda Bozar, 2018; Çakar Bikiç, 2018; Çakıcı Öztürk, 2011; Özdemir, 2011 ait çalışmalardan ve alana yönelik literatürden yararlanılmıştır. Yanıtlar 5’li Likert ölçeğinde düzenlenmiştir (Kesinlikle katılmıyorum=1, Kesinlikle katılıyorum=5). Ölçeğin güvenilirliğine ait Cronbach’s Alfa değerleri 0,768-0.807

arasında değişmektedir. Cronbach's Alfa katsayısı yüksek olan ölçekteki maddelerin birbirleriyle tutarlı ve aynı özelliği ölçen maddelerden meydana geldiği bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında ankette kullanılan sorular birbiri ile tutarlı ve aynı özelliği ölçen sorulardan oluşmaktadır. Ankette öncelikle katılımcıların Safranbolu ile ilgili belgeseller ve Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filmini izleyip izlemedikleri, sonrasında ise katılımcıların Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filminin Safranbolu'nun kültürel varlıklarının korunmasındaki katkısına yönelik bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3. Katılımcıların Yaş, Eğitim, Faaliyet alanı, Safranbolu Belgeselleri ve Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Belgeselini İzleme Durumları

Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
1. Lütfen yaşınızı belirtiniz		
20-30	5	7,9
31-40	24	38,1
41-50	25	39,7
51-60	7	11,1
61+	2	3,2
2. Lütfen eğitim durumunuzu belirtiniz		
İlk Öğretim – Ortaöğretim	18	28,6
Önlisans	16	25,4
Lisans	18	28,6
Yüksek Lisans/Doktora	11	17,5
3. Lütfen şirketinizin/kurumunuzun faaliyet alanını belirtiniz		
Kamu Kurumu	20	31,7
Siyasi Parti	1	1,6
Konaklama (Otel-Motel)	14	22,2
Yiyecek İçecek	14	22,2
Perakende	9	14,3
Avukat	1	1,6
Ulaşım	2	3,2
Resim	1	1,6
Şirket yok, Safranbolu'da ikamet	1	1,6
4. Ne kadar zamandır Safranbolu'da yaşıyorsunuz?		
1-10 yıl	18	28,6
11-20 yıl	13	20,6
21-30 yıl	20	31,7
31-40 yıl	8	12,7
41+	4	6,3
5. Safranbolu ile ilgili bir belgesel izlediniz mi?		
Evet	49	77,8
Hayır	14	22,2
6. Suha Arın'ın 'Safranbolu'da Zaman' belgeselini izlediniz mi?		
Evet	31	49,2
Hayır	32	50,8

Anketin ilk bölümünde yer alan katılımcıların demografik özelliklerine ait bulgular incelendiğinde % 7,9 (5 kişi) 20-30 yaş arası, % 38,1 (24 kişi) 31-40 yaş arası, % 39,7 (25 kişi) si 41-50 yaş arası, % 11,1 (7 kişi) 51-60 yaş arası, % 3,2 (2 kişi) ise 61 ve üstü yaşta olduğu görülmektedir. Ankete katılanların büyük çoğunluğu orta yaş grubundadır. Eğitim durumlarında ise katılımcılar içinde % 28,6 (18 kişi) ortaöğrenim mezunu, % 25,4 (16 kişi) ön lisans mezunu, % 28,6 (18 kişi) lisans mezunu ve % 17,5 (11 kişi) yüksek lisans ve doktora mezunudur. Katılımcıların eğitim seviyesinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların faaliyet alanlarına

bakıldığında % 31,7 (20 kişi) ile kamu kurumlarında, % 22,2 (14 kişi) oranıyla ise konaklama ve yiyecek içecek sektöründe çalıştıkları görülmektedir. Katılımcıların Safranbolu’da yaşama sürelerine bakıldığında % 28,6 (18 kişi) 1-10 yıl arası, % 20,6 (13 kişi) 11-20 yıl arası, % 31,7 (20 kişi) 21-30 yıl arası, % 12,7 (8 kişi) 31-40 yıl arası, % 6,3 (4 kişi) 41 yıl üstü süredir Safranbolu’da yaşamaktadır ki, yaşama süreleri genel olarak değişimleri izleyebilecek uzunluktadır. Katılımcıların Safranbolu ile ilgili bir belgesel izleyip izlemediğine yönelik yanıtlarına bakıldığında % 77,8 (49 kişi) oranıyla daha önce ilgili belgesel izledikleri, ancak %50,8 (32 kişi) oranıyla Suha Arın’ın “Safranbolu’da Zaman” Filmi’ni izlemedikleri görülmektedir. Buna göre Suha Arın filminin 20-40 yaş grubu arasındaki katılımcılar tarafından daha az izlendiği tahmin edilmekte olup, bu durumun filmin yaş grubunun doğumundan önce çekilmiş olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Suha Arın’ın “Safranbolu’da Zaman” Filmi’nin izlenme ile izlenmeme oranları birbirine oldukça yakındır ki, bu durumun çekim ve gösteriminden 43 yıl geçmesine rağmen halen etkisini sürdürdüğünü göstermektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Belgesellerin Safranbolu’nun Kültürel Varlıklarına Ve Mirasına Katkılarıyla İlgili Algıları

Belgesellerin Safranbolu’nun Kültürel Varlıklarına ve Mirasına katkılarıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden sizin için uygun olanını belirtiniz.	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Belgeseller Safranbolu’nun tanınmasına katkı sağlar	0	0	1	1,6	5	7,9	33	52,4	24	38,1
Belgeseller Safranbolu’nun kültür ve sanatta bilinirliğini artırır	0	0	2	3,2	11	17,5	30	47,6	20	31,7
Belgeseller Safranbolu’da kültürel mirasın korunmasına/yaşatılmasına karşı duyarlılığı ve bilinçliliği artırır	0	0	2	3,2	20	31,7	26	41,3	15	23,8
Belgeseller Safranbolu’da kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlar	1	1,6	2	3,2	6	9,5	34	54	20	31,7
Belgeseller Safranbolu’da mimari mirasın korunmasına katkı sağlar	0	0	0	0	23	36,5	22	34,9	18	28,6
Belgeseller Safranbolu’da el sanatlarının, yemek kültürünün tanıtımına katkı sağlar	0	0	1	1,6	13	20,6	33	52,4	16	25,4
Belgeseller Safranbolu’ya gelen turist miktarını artırır	0	0	2	3,2	11	17,5	26	41,3	24	38,1
Belgeseller Safranbolu’da yetkililerin kültürel mirasın korunmasındaki etkinliğini artırır	1	1,6	8	12,7	28	44,4	14	22,2	12	19,1
Belgeseller Safranbolu’nun kültürel, sosyal ve ekonomik yapısına katkı sağlar	0	0	1	1,6	17	27	29	46	16	25,4
Altın Safran Belgesel Film Festivali Safranbolu’nun tanıtımına katkı sağlar	0	0	2	3,2	12	19,1	33	52,4	16	25,4

Tablo 5: Katılımcıların Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filmi'nin Safranbolu'nun Kültürel Varlıklarına ve Mirasına Katkılarıyla İlgili Algıları

	1		2		3		4		5	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Suha Arın'ın Belgeseli Safranbolu'nun tanıtımına katkı sağlamıştır	0	0	1	1,6	3	4,8	59	93,6	0	0
Suha Arın'ın Belgeseli Safranbolu'nun kültür ve sanatta bilinirliğini arttırmıştır	0	0	2	3,2	18	28,6	43	68,2	0	0
Suha Arın'ın Belgeseli Safranbolu'da kültürel mirasın korunmasına/ yaşatılmasına karşı duyarlılığı ve bilinçliliği artırmıştır	0	0	3	4,8	20	31,7	40	63,5	0	0
Suha Arın'ın Belgeseli Safranbolu'da kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlamıştır	0	0	2	3,2	11	17,5	50	79,3	0	0
Suha Arın'ın Belgeseli Safranbolu'da mimari mirasın korunmasına katkı sağlamıştır	0	0	6	9,5	25	39,7	32	50,8	0	0
Suha Arın'ın Belgeseli Safranbolu'da el sanatlarının, yemek kültürünün tanıtımına katkı sağlamıştır	0	0	1	1,6	20	31,7	42	66,7	0	0
Suha Arın'ın Belgeseli Safranbolu'ya gelen turist miktarını arttırmıştır	1	1,6	4	6,4	28	44,4	30	47,6	0	0
Suha Arın'ın Belgeseli Safranbolu'da yetkililerin kültürel mirasın korunmasındaki etkinliğini artırmıştır	0	0	21	33,3	15	23,8	27	42,9	0	0
Suha Arın'ın Belgeseli Safranbolu'nun kültürel, sosyal ve ekonomik yapısına katkı sağlamıştır	1	1,6	0	0	15	23,8	47	74,6	0	0
Suha Arın'ın Belgeseli ile Safranbolu'ya yatırımlar artmıştır	1	1,6	15	23,8	28	44,4	19	30,2	0	0

Tablo 6: Eğitimle Belgesellerin ve Suha Arın Belgeselinin Safranbolu'ya Katkısı ANOVA Analizi

		Kişi	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
Belgesellerin Safranbolu'ya Katkısı	Ortaöğretim	18	3,6667	,33005	,07779
	Ön Lisans	16	3,7500	,25174	,06294
	Lisans	18	4,3642	,54274	,12792
	Y.Lisans-Doktora	11	4,3030	,60470	,18232
	Toplam	63	3,9982	,53678	,06763
Suha Arın Belgeselinin Katkısı	Ortaöğretim	18	3,4722	,26525	,06252
	Ön Lisans	16	3,4750	,31517	,07879
	Lisans	18	4,0389	,64729	,15257
	Y.Lisans-Doktora	11	4,1818	,39451	,11895
	Toplam	63	3,7587	,53147	,06696

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde katılımcıların eğitim seviyesi artıkcça belgesellerin ve Suha Arın Filminin Safranbolu'ya katkı yaptığına inancın arttığı görülmektedir. ANOVA tablosunun Sig.(Anlamlılık) değeri 0,01'den küçük olduğu için, Belgesellerin Safranbolu'ya Katkısı, Suha Arın Belgeselinin Katkısı $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu söylenebilir. "Belgesellerin Safranbolu'ya Katkısı" ile "Suha Arın Belgeselinin Katkısı" sorusunda ortaöğretim ve ön lisans arasında $p > 0,05$ olduğu için anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Lisans

ve y.lisans/doktora eğitim seviyesinde olanlar $p < 0,05$ olduğu için anlamlı bir ilişki bulunmuştur. “Belgesellerin Safranbolu’ya Katkısı” sorusuna en fazla lisans düzeyinde eğitimi olanlar katılırken, “Suha Arın Belgeselinin Katkısı” sorusuna en fazla y.lisans/doktora düzeyinde eğitimi olanlar katılmaktadır.

Tablo 7: “Safranbolu ile ilgili belgesel izlediniz mi?” ile “Belgesellerin Safranbolu’ya Katkısı ve Suha Arın Belgeselinin Katkısı”na Yönelik T Testi

Grup İstatistikleri					
Safranbolu ile ilgili belgesel izlediniz mi?		N	Ortalama	Standart Hata	Standart Hata Ortalaması
Belgesellerin Safranbolu’ya Katkısı	Evet	49	4,0975	,50595	,07228
	Hayır	14	3,6508	,51170	,13676
Suha Arın Belgeselinin Katkısı	Evet	49	3,8531	,53194	,07599
	Hayır	14	3,4286	,38914	,10400

Tablo 7’de Safranbolu ile ilgili belgesel izleyenlerin belgesellerin Safranbolu’ya katkısına ve Suha Arın belgeselinin katkısına daha çok katılmaktadırlar. Belgesel izleyenlerin ortalaması 4,09 iken izlemeyenlerin ortalaması 3,65 olarak gerçekleşmiştir. T-Test tablosunun Sig. (Anlamlılık) sütunundaki değerlerin Belgesellerin Safranbolu’ya Katkısı için 0.005, Suha Arın Belgeselinin Katkısı için 0.007 olduğu görülmektedir. “Belgesellerin Safranbolu’ya Katkısı” ve “Suha Arın Belgeselinin Katkısı” değeri 0,05’den küçük olduğu için, $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu söylenebilir. Burada yine belgesel izleyenlerin belgesel izlemeyenlere göre belgesellerin Safranbolu’ya katkısına daha fazla inanmaktadır.

İstatistiklerden de görüleceği üzere katılımcıların büyük çoğunluğu 40 yaş ve üstündedir. Ankete katılanların büyük çoğunluğu üniversite ve üstü düzeyde eğitime sahiptirler. Bu durum anketin etkinliğini artıran bir durum oluşturur. Katılımcıların Safranbolu’daki yaşam süreleri de araştırma konularından biridir. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda katılımcıların yarıdan fazlasının +20 yıl süredir Safranbolu’da yaşadığı tespit edilmiştir. Bu konu Safranbolu ile ilgili geçerli bilgilere ulaşılmasında çok önemli etkidir. Yapılan bir diğer istatistiksel analiz ise katılımcıların daha önceden Safranbolu ile ilgili bir belgesel izleyip izlemediğine yöneliktir. Katılımcıların % 77,8’i (49 kişi) daha önceden Safranbolu ile ilgili bir belgesel izlediklerini belirtmişlerdir. Bölgede belgesel izleme kültürünün olması Safranbolu ile ilgili yapılan tanıtımlara katkı sağlamaktadır. Safranbolu’nun tanıtımında önemli rol oynayan Suha Arın belgeselini izleyenlerin oranı % 49’dur. Bu durum, benzer belgesellerin tanıtımında önemli bir etken olarak görülmektedir. Katılımcıların eğitim seviyesi arttıkça belgesellerin ve Suha Arın’ın “Safranbolu’da Zaman” Filminin Safranbolu’ya katkı yaptığına ait inancın daha yüksek olduğu görülmüştür. “Belgesellerin Safranbolu’ya Katkısı” sorusuna en çok lisans düzeyinde eğitimi olanlar inanırken, “Suha Arın Belgeselinin Katkısı” sorusuna en çok yüksek lisans/doktora düzeyinde eğitimi olanlar inanmaktadır.

Araştırmada yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda, elde edilen verilere ilişkin yani kodlamalar yapılmış ve kavram-kod haritaları belirlenmiştir. Çalışmanın ana teması “Suha Arın’ın “Safranbolu’da Zaman” Filmi bağlamında belgesel sinemanın kültürel varlıkların korunmasına katkısı” olarak alınmıştır. Bu ana temanın oluşmasında, söylem analizi sonucunda çıkan üç alt temanın etkili olduğu gözlenmiştir. Bu alt temalardan ilki Suha Arın’ın “Safranbolu’da Zaman”

Filmi'nin oluşmasını etkileyen şartlar (bu alt temada belgesel filmin çekilmesine zemin hazırlayan şartlar ele alınmış), ikincisi Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filmi yapıldıktan sonra Safranbolu kültürel varlıklarının korunmasına katkısı (bu alt temada belgesel çekildikten sonra Safranbolu kültürel varlıklarının korunmasına yönelik katkısı ele alınmış) ve üçüncü olarak Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filminin Türkiye'deki kültürel varlıkların korunmasına olan katkısı (bu alt temada belgeselin yalnızca Safranbolu'ya değil aynı zamanda Türkiye'de kültürel varlıkların korunmasına etkisinin de olduğu belirtildiğinden ayrı bir tema olarak alınmıştır) alt temaları oluşturulmuştur. Temalara ait kodlamalar yapılmış ve kod şemaları çizilmiştir. Şekil 1'de araştırma ana tema, alt temaları ve kodlar verilmiştir.

Şekil 1. Araştırmanın Ana ve Alt temaları

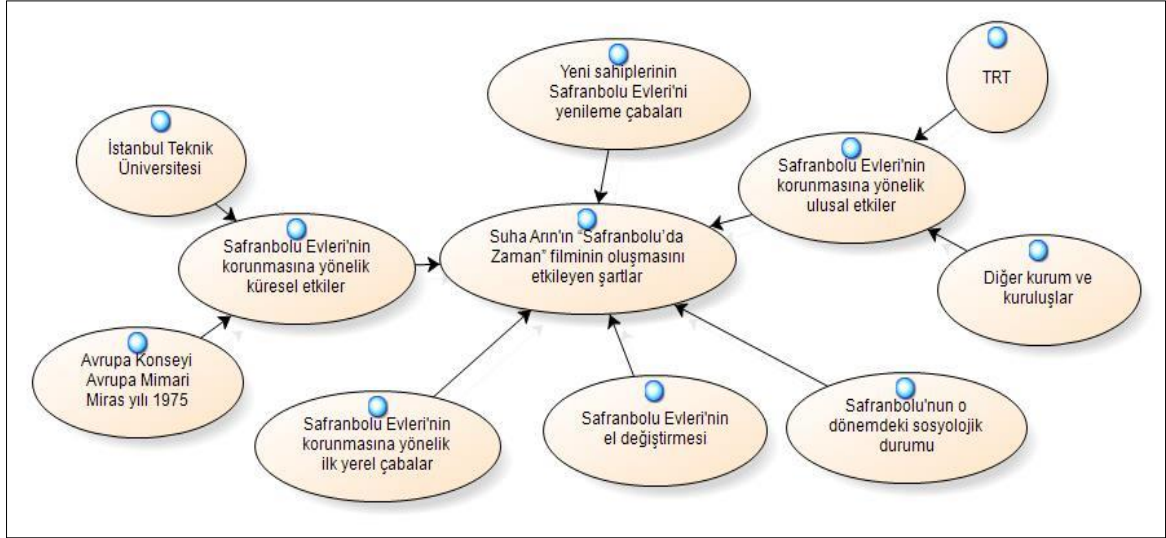
Name	Sources	References	Created On	Created By	Modified On	Modified By
1) Filizhan Stranmanı Kültürel Varlıkların Korunmasına Katkısı	0	0	14.06.2020 22:43	B	14.06.2020 22:43	B
1.1) Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filmi yapıldıktan sonra Safranbolu kültürel varlıklarının korunmasına katkısı	2	2	14.06.2020 22:43	B	15.06.2020 02:05	B
1.1.1) Belgeselin yapım ve içeriği	3	11	14.06.2020 23:37	B	15.06.2020 01:08	B
1.1.2) Diğer kurum ve kuruluşlar	3	15	14.06.2020 23:32	B	15.06.2020 01:06	B
1.1.3) TRT	3	5	14.06.2020 23:32	B	15.06.2020 02:07	B
1.1.4) UNESCO	3	3	14.06.2020 23:48	B	15.06.2020 02:00	B
1.1.5) Yönetişim	1	3	14.06.2020 23:32	B	15.06.2020 01:09	B
1.2) Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filminin oluşturmam etkileyen şartlar	0	0	14.06.2020 22:36	B	14.06.2020 22:36	B
1.2.1) Safranbolu Evlerinin etrafı değişmesi	2	2	14.06.2020 22:46	B	15.06.2020 12:15	B
1.2.2) Safranbolu Evlerinin korunmasına yönelik ilk yerel çabalar	2	5	14.06.2020 22:53	B	15.06.2020 00:15	B
1.2.3) Safranbolu Evlerinin korunmasına yönelik kurumsal eylemler	1	1	14.06.2020 23:09	B	14.06.2020 23:09	B
1.2.4) Avrupa Konseyi Dünya Mirası yılı 1975	2	2	14.06.2020 23:01	B	15.06.2020 00:13	B
1.2.5) Safranbolu Tarihik Örenyerleri	2	4	14.06.2020 23:03	B	15.06.2020 00:16	B
1.2.6) Safranbolu Evlerinin korunmasına yönelik ulusal eylemler	1	1	14.06.2020 23:07	B	15.06.2020 12:14	B
1.2.7) Diğer kurum ve kuruluşlar	2	11	14.06.2020 23:08	B	15.06.2020 00:18	B
1.2.8) TRT	2	3	14.06.2020 23:08	B	15.06.2020 00:17	B
1.2.9) Safranbolu'nun idaredeki idareciği durumu	1	4	15.06.2020 00:30	B	15.06.2020 16:46	B
1.2.10) Yeni sahellenen Safranbolu Evlerinin yenileme çabaları	1	1	14.06.2020 22:48	B	15.06.2020 12:14	B
1.3) Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filminin Türkiye'deki kültürel varlıkların korunmasına olan katkısı	3	8	14.06.2020 22:41	B	15.06.2020 00:58	B
1.3.1) Diğer eylemler	1	3	15.06.2020 00:59	B	15.06.2020 02:08	B
1.3.2) Türk Kültürünü korumasına katkısı	2	2	14.06.2020 23:58	B	15.06.2020 01:01	B

Kod haritası oluşturulurken, üç uzman kişinin söylemleri analiz edilmiştir. Konuyla ilgili olan, dönemin belediye başkanı Kızıltan Ulukavak, 1970–1980 yılları arasında Safranbolu'da iki dönem Belediye Başkanlığı yapmış; Belediye Başkanlığı sırasında, özellikle Safranbolu'nun tarihsel ve kültürel değerlerinin Türk ve Dünya kamuoyuna tanıtılarak koruma altına alınmasında karar ve uygulamaları gerçekleştirmiştir. 12 Eylül 1980 hareketiyle görevine son verilmesiyle Belediye Başkanlığı görevinden ayrılmış ve kısa bir süre sonra Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'na atanmıştır. Kızıltan Ulukavak, emekliliği sırasında; "Safranbolu'da Bir Zaman, Bir Başkan (1974-1980)" ve "Bir Safranbolunun Penceresinden Safranbolu (Gözlemler-Derlemeler-Denemeler)" adlı kitapları yazmıştır. Kızıltan Ulukavak'ın Safranbolu hakkındaki görüş ve değerlendirmelerinin yer aldığı, "Safranbolu - Korumada 40. Yıl, 40 Söyleşi (1975 öncesi ve sonrası)" adlı, Aytekin Kuş'la yaptığı söyleşileri içeren bir kitabı da, 2015 yılında Safranbolu Kültür ve Turizm Vakfı tarafından yayımlanmıştır. Bu arada Karabük Üniversitesi tarafından Kızıltan Ulukavak'a, Safranbolu'nun tanıtılıp koruma altına alınması ve Türkiye'deki diğer tarihi şehirlerin de korunmasında örnek oluşturması nedeniyle "Mimarlık Alanında Tarihi Çevrede Koruma Dalı'nda 2010 yılında "Onursal Doktora" belgesi verilmiştir.

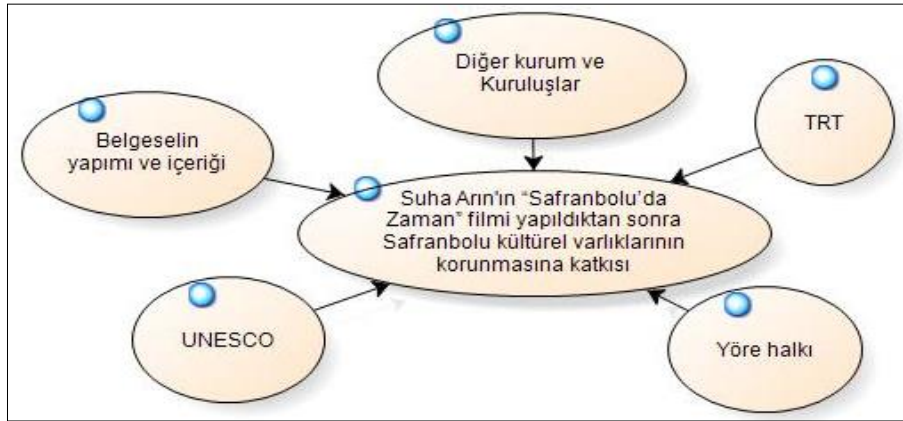
Aytekın Kuş, Batı Karadeniz Ekspres Gazetesi araştırmacı-yazarıdır ve Safranbolu'nun 40 yıldır gönüllü turizm elçiliğini yapmaktadır. Aynı zamanda Kızıltan Ulukavak'ın belediye başkanlığı sırasında Belediye basın-yayın müdürlüğü görevini sürdürmüştür. Safranbolu ile ilgili çok sayıda eseri ve yayını bulunmaktadır.

Fatih Ürkmezer ise halen Safranbolu Kaymakamı olarak görevini sürdürmektedir.

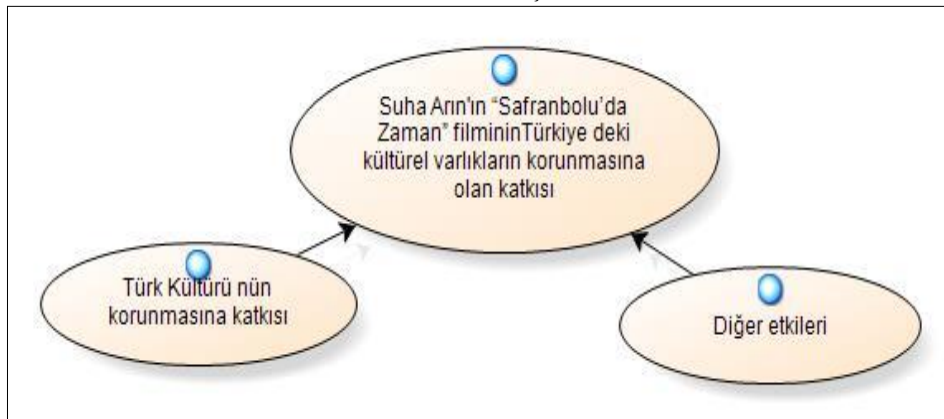
Şekil 2. Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filminin oluşmasını etkileyen şartlar alt temasına ait kod şeması

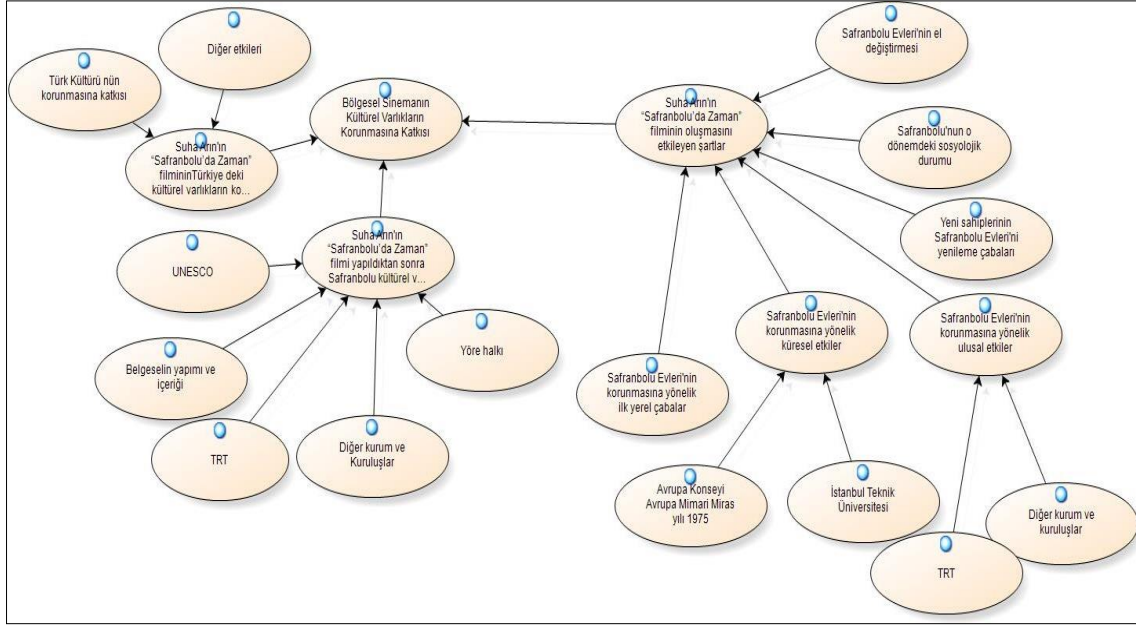
Şekil 3. Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filmi yapıldıktan sonra Safranbolu kültürel varlıklarının korunmasına katkısı kod şeması

Şekil 4. Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filminin Türkiye'deki kültürel varlıkların korunmasına olan katkısı kod şeması

Şekil 5. Suha Arın'ın “Safranbolu’da Zaman” Filmi bağlamında belgesel sinemanın kültürel varlıkların korunmasına katkısının tema ve alt tema kod şeması

Oluşturulan alt tema ve kodlamalar sonucunda şu sonuçlara varılmıştır:

- Safranbolu’da geleneksel aile yaşamı uzun süre terk edilmemiştir. Büyükbaba, büyükanne, anne, baba, çocuklar, amca, yenge bir arada yaşarlardı. Altı ay kışın geçirildiği merkezdeki kışlık ev ve dağın eteklerinde Bağlar bölgesinde yazlık ev olarak kullanılan ikinci bir ev olurdu. İki önemli geçim kaynağı Dericilik ve Keresteciliktir.
- Karabük önceleri Safranbolu’nun köyü iken, Demir Çelik Fabrikası’nın kurulmasından sonra göç almış, Safranbolu Karabük’e bağlanmıştır. Safranbolu’daki evler Karabük’te çalışanların uygun koşullarda satın almalarıyla el değiştirmiş, evlerin düşük gelirli çekirdek aileler tarafından yenilenme çabaları, orijinal yapılarının korunması gerektiği konusunun gündeme gelmesinde etkili olmuştur. Fabrikada çalışmak üzere kırsal kesimden gelerek Safranbolu’da ev satın alan insanlar, evleri daha küçük ailelerin yaşayabileceği şekilde evlere bölmeye ve diğer kısımları kiraya vermeye başlamışlardır. Doğal olarak şehrin orijinal mimari dokusunda oluşmaya başlayan bu değişimler, başta belediye başkanı Kızıltan Ulukavak olmak üzere şehrin aydınlarını ve önde gelenlerini, tarihi mimari dokunun korunması yönünde harekete geçirmeye zorlamıştır.
- 1975 yılında dönemin belediye başkanı Kızıltan Ulukavak, Safranbolu evlerinde yapılacak yenileme çalışmalarında orijinal dokunun korunması amacıyla, Belediye Meclisi aracılığıyla imar planında değişiklik yapmış, sonrasında yapılan imar planı değişikliğini İskan Bakanlığı’na onaylanmıştır. Safranbolu’nun mimari dokusunun korunmasında halk-belediye-devlet işbirliğinin, dayanışmasının önemli bir rolü vardır.
- Avrupa Konseyi tarafından 1975 yılı Avrupa Mimari Miras Yılı olarak kabul edilmesiyle etkinliklerin Türkiye’de düzenlenmesinde İTÜ görevlendirilmiş ve bu etkinlikler korunmuş tarihi dokusu nedeniyle Safranbolu’da

gerçekleştirilmiştir. Ayrıca İTÜ tarafından düzenlenen “Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftası” çalışmalarına ev sahipliği yapmıştır. 1975 yılında TRT, İTÜ tarafından Safranbolu’da düzenlenen bu etkinliklerine geniş yer vermiş, bu konu ulusal basında büyük ilgi uyandırmış, Safranbolu Türkiye’nin gündemine girmiştir. Akademisyenler halka yönelik açıklamalarla, tarihi dokunun korunması gerekliliği konusunda farkındalık uyandırmışlardır.

- Suha Arın, 1976’da “Safranbolu’da Zaman” Filmini çekmiştir. Film sözleriyle, müziğiyle, gösterdiği enstantanelerle tam bir hüznü içermektedir. “Şehrin kültürel yapısını belgeleyelim” anlayışı filme yansımıştır. TRT’de yayınlandığında film Türkiye’de büyük bir etki yapmış ve 1977’de Antalya’da yapılan belgesel film yarışmasında kendi dalında birincilik ödülüne layık bulunmuştur.
- T TOK Safranbolu’nun en güzel konağı kabul edilen Asmazlar Konağı’nı satın alarak, özgün mimarisine uygun bir şekilde ilk restore edilen yapı olarak, bir konaklama tesisi haline getirmiştir. Dönemin Kültür Bakanı Ahmet Taner Kışlalı, Belediye Başkanı’nın davetiyle Safranbolu’ya gelmiş gördüklerinden çok etkilenmiş ve sonrasında Safranbolu’ya devlet desteği devreye girmiştir. Harabe şeklinde olan Arasta Çarşısı’nın kurtarılması kapsamında devletin olanakları ile önce kamulaştırması, sonra restore edilmesi sağlanmıştır. Ayrıca eski bir konak satın alınarak Kaymakamlık Evi olarak aslına uygun bir şekilde restore edilmiştir.
- Suha Arın ve ekibi, 1976 yılında “Safranbolu’da Zaman” Filmi’ni çekmişlerdir. Belgeselin adına Çelik Gürsoy ve Suha Arın birlikte karar vermişlerdir. Koruma ve belgelendirme anlayışı filme yansımıştır. Filmin Şubat 1977’de Ankara Arı Sineması’nda, bir süre sonra da İstanbul Konak Sineması’nda Gala gösterimi yapılır. Ardından TRT’de yayınlandığında film Türkiye’de çok büyük bir etki yaratır. Belgesel 1977 yılında Antalya’da yapılan belgesel film yarışmasında kendi dalında birincilik ödülüne layık bulunur.
- 1976 yılı Ekim ayında Safranbolu için korumaya yönelik koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar, geçici bir süre uygulanmak üzere birtakım ilkeler ve kurallar öngörülmüştür. “Safranbolu’da Zaman” belgeselinin yayınlanmasından sonra artan duyarlılık çerçevesinde kurum ve kuruluşlar harekete geçmişlerdir. 1977 yılında filmin Avrupa’da da vizyona girmesiyle etkisi uluslararası alana taşınmıştır. Türkiye’de gösterildikten sonra 1978 yılında dönemin kültür bakanı Ahmet Taner Kışlalı, Safranbolu’ya gelerek Kültür Bakanlığı adına, kamulaştırma ve aslına uygun restorasyon işlemlerini başlatmıştır. 1979 yılından itibaren yöreye turistik turlar başlamıştır. 1994 yılından itibaren ise dönemin Kaymakamı Muammer Aksoy tarafından Safranbolu’da ev pansiyonculuğu, kaymakamlık hizmet birliği kurulması ve “Safranbolu Müze Kent” gazetesi çıkarılması işlemleri başlatılır. Bu tarihten günümüze Kültür Bakanlığı’ndan çeşitli destekler alınarak restorasyonlar yapılmaktadır.

- Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filmi bir uyanışa aracı olmuştur. Belki yıllar içerisinde Safranbolu mimarisi korunabilirdi. Ancak Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filmi'nin katkısı ve etkisi yadsınamaz boyutlardadır. Belgeselin yayınlanmasından sonra, insanlarda koruma fikri oluşmuştur. Safranbolu bütün bir şehir olarak, 1994'te UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınmıştır.
- Yapılan tüm çalışmalar ve koruma sürecinin kesintisiz sürdürülmesi sonucunda, şehrin bütünüyle korunması sağlanmış olup, UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınmasıyla bu sürdürülebilir koruma tescil edilmiştir. Safranbolu'nun UNESCO tarafından Dünya Kültür Miras Listesi'ne alınması, yalnız ulusal değil, uluslararası bir üne sahip olmasını sağlamıştır. Halen, Safranbolu'da yaklaşık 1500 eser korunmaktadır ve restorasyon çalışmaları sürdürülmektedir. Şehirde 2019 yılı sonu itibariyle yıllık 1.300.000'in üzerinde turist ağırlanmıştır. Konaklayan turist sayısı ise 300.000'dir. Turizmde hem Safranbolu ekonomisine, hem Karabük ekonomisine, hem de Türkiye ekonomisine katkı sağlanmaktadır.

6. Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışmada 1976 yılında Suha Arın tarafından çekilen "Safranbolu'da Zaman" Filmi'nin toplumda ve kültürel yapıda yarattığı etkiye şehirde yaşayan insanlar üzerinden ulaşılmaya çalışılmıştır. "Safranbolu'da Zaman" Filmi'ne yönelik farkındalığın ölçülmesi amaçlanmış ve bu kapsamda Safranbolu'da yaşayan farklı sektör ve yaşam koşullarında olan 63 kişiden veriler elde edilmiştir. Belgeselin, şehrin sosyal, ekonomik, kültürel yapısına katkıları ve etkilerine hazırlanan sorularla ulaşılmaya çalışılmış, verilen yanıtlar arasında bağlar kurularak katılımcıların eğitim durumu ve demografik bilgileri arasında önemli ilişkilere ulaşılmıştır. Çalışmada Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filmi bağlamında, belgesel sinemanın kültürel varlıkların korunmasına katkısını değerlendirmek için konuyla ilgili uzmanlarla derinlemesine görüşme yapılmış, görüşmelerin analizi sonucunda; "Suha Arın'ın "Safranbolu'da Zaman" Filmi bağlamında belgesel sinemanın kültürel varlıkların korunmasına katkısı" başlığı ana tema olarak alınmıştır. Çıkan sonuçlardan; sanatçının 1994 yılında Safranbolu'nun, UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınma sürecinde üzerine düşen kültürel sorumluluğun farkında olarak, toplumda ve kamuoyunda farkındalık oluşturulmasına eseriyle önemli bir değerle katkı sağladığı görüşüne ulaşılmıştır. Üzerinden 43 yıl geçmesine rağmen belgeselle kayıt altına alınan gerçeklik hala canlı kalmayı başarmıştır. Bu aynı zamanda bu belgeselin sanatsal gücünü de göstermektedir.

Günümüzde teknoloji kaynaklı yaşanan hızlı değişim belgesel sinemacılığı, toplumsal hafıza boşluklarının doldurulması adına önemli sorumluluklara itmektedir. Günümüzün şehir yapılarında önemli bir sorun olarak karşımıza çıkan, kültürel mirasa zarar vermeden yerleşimin düzenlenmesi konusu, ancak mekanın ruhuna saygı duymakla mümkündür. Kültürel sürekliliğin sağlanması ve mirasa sahip çıkılması gibi alanlarda sağladığı farkındalık nedeniyle, günümüzde yaşanan doğa tahribatı, kültürel erozyon, tarihi varlıklara gösterilen kayıtsızlık sorunlarına,

gerçeklik merceğinden bakan belgesel sinemacılığa büyük sorumluluklar düşmektedir. Suha Arın belgeselinde Safranbolu, kendini Türkiye'ye ve Dünya'ya tanıtmıştır. Bu belgesel film tüm Türkiye'yi, hatta Dünya'yı etkilemiş ve insanlar korumaya yönelik duyarlılık göstermeye başlamıştır. Belgesel filmin ve görsel medyanın toplumsal olaylardaki etkisi bu film üzerinden Safranbolu'da görülmüştür.

Sonuç olarak "İnsanların yaşadığı tarihsel çevre, insanlarla beraber korunmalıdır" şeklindeki bilimsel görüş ilk kez Safranbolu'da uygulama alanı bulmuştur. Bu Türkiye için bir kazanımdır. Modern yaşantının sağladığı olanaklardan da tarihsel kesimde yaşayan yurttaşların yoksun kalmaması durumunu Türkiye'de ilk kez Safranbolu'da denenmiştir. Büyük şehirlerde yaşantı değişmiştir, eski Türk şehirlerindeki sosyal yaşantı bugün artık yoktur. Ancak, Safranbolu'da bunu tam olarak olmasa da, görme olanağı bulunmaktadır. Şehirde herkes, bir sit alanı içinde yaşadığını bilmekle birlikte, eski Osmanlı şehirlerindeki gibi çeşmeleriyle, meslekleriyle, kahveleriyle, evleriyle eski kültürel ve sosyal yaşantının izlerini yaşatabilmektedir.

Kaynakça

- Aktüre, S. ve Şenyayla, T. (1976), Safranbolu'da Mekansal Yapının Gösterdiği Nitelikler, *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 61-96.
- Arın, S. (1976), "Safranbolu'da Zaman", <http://www.mtvfilm.com/tr/film/safranboluda-zaman/>
- Arın, S. (2001), "Söyleşi" <http://www.mtvfilm.com/tr/yazi-sa/suha-arinla-bir-roportaj/>
- Avcı Çölgeçen, B. (2006), *Yaşamı ve Belgeselleriyle Suha Arın*, İstanbul: Tablet Yayınları.
- Ayça, E. (1997), *Belgesel Üzerine*, Belgesel Sinema Üzerine Belgesel Sinemacılar Birliği 1. Ulusal Konferansı Bildirileri.
- Aydoğan, D. (2018), Deneyim Arayışı Olarak Turist Davranışı ve Sinema'nın Potansiyel Rolü, *SETSCI Conference Indexing System*, 2, 274-280.
- Aytekin, H. (2017), *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Belgesel Sinema*, İstanbul: Belgesel Sinemacılar Birliği Yayınları.
- Aytekin, H. (2018), Belgesel Sinemacı Bir Parrhesiastes Olabilir mi? "Hakikati Söylemek" Üzerinden Türkiye'de Belgesel Sinema Tarihine Bir Bakış, *Sinefilozofi Dergisi*, 3(5), 45-66.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2017). *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Benli, N. (2017), Akademik Bilgiye Bedelsiz Açık Ve Özgür Erişim Hakkı, İnternetin Öz Evladı: Aaron Swartz'ın Hikayesi Belgesel Filminin İncelenmesi, *Akademik Bakış Dergisi*, 61,117-140.

- Berg L. B. ve Lune H. (2015), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Aydın H. Çev.), Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bozar, Ç. (2018), *Suha Arın Filmografisinden Camın Teri Belgeselinin Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çakar Bikiç, N. (2018), Türkiye’de Belgesel Film Festivallerinde Film Seçimlerini Belirleyen Etkenler, *Yeni Düşünceler*, 9, 70-93.
- Çakıcı Öztürk, G. (2011), *Suha Arın Belgesellerinin Toplumsal Belleğe Katkısı, Belgesel Sinema 2009-2010*, İstanbul: Belgesel Sinemacılar Derneği Yay.
- Çakıcı, G. (2007), *Suha Arın Belgesellerinde İnsan-Mekan İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çeliktemel-Thomen, Ö. (2010), Osmanlı İmparatorluğu’nda Sinema ve Propaganda (1908-1922), *Online International Journal of Communication Studies*, 2, 1-17.
- Emecen, F. (1996), Safranbolu, İslam Ansiklopedisi.
- Grierson, J. (1968). Belge Film Üzerine: Belge Filmin Baş İlkeleri, (Göktürk A. Çev), *Türk Dili Aylık Dil ve Edebiyat Dergisi, Sinema Özel Sayısı*, 17(196), 343-347.
- Gür, D. ve Soykan, A. N. (2013), Anadolu Kültüründe Nazar ve Nazarlıklar: Safranbolu Örneği, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 115-158.
- Nichols, B. (2017), *Belgesel Sinemaya Giriş*, (Eruçman D. Çev), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Özdemir, Ü. (2011), Safranbolu’nun Kültürel Miras Kaynakları ve Korunması, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26, 129-142.
- Polat, S. A. ve Halis, M. (2013), Kent Kimliği Kapsamında Festivallerin Değerlendirilmesi: Uluslararası Altın Safran Film Festivali Örneği, *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 2(1), 69-85.
- Rabiger, M. (1998) *Directing The Documentary*, Boston: Focal Press.
- Renov, M. (1993) Toward a Poetics of Documentary, (Renov M. Eds.), *Theorizing Documentary*, New York-London: Routledge, 12-37.
- Rotha, P. (1968) Belge Filmciliğinin Bazı İlkeleri, (Soley A. Çev), *Türk Dili Sinema Özel Sayısı*, XVII (196), 341-343.
- Rotha, P. (2000). *Belgesel Sinema*, (Şener İ. Çev), İstanbul: İzdüşüm Yayınları.
- Sağır, A. ve Canayaz, M. (2017), Sanayileşmenin Toplumsal Yansımaları: Safranbolu’da Toplumsal Değişme Üzerine Nitel Bir Araştırma, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(3), 531-564.

UNESCO, Paris-17 Ekim 2003, "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi", MISC/2003/CLT/CH/14.

Yetiş, R., Turcan, Y. ve Dinçer, A. E. (2018), *Safranbolu Kent Formunun Tarihsel Serüveni ve Morfolojik İncelemesi*, Türkiye Kentsel Morfoloji Araştırma Ağı Kentsel Morfoloji Sempozyumu: "Değişkent" Değişen Kent, Mekan ve Biçim: İstanbul.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H.(2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSRSS)

ISSN: 2459-0029

www.josrсс.com

© All Rights Reserved